

σιν ἐπιλεγέντων μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. Ὅστις δὴποτε ἀποδειχθεῖ διὰ μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης καθέδρας Ἐπίσκοπος, δώσει γράμματα, ὥστε μηδένα τῶν Ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως οὗ πειθαρχήσῃ.

Ἑ ρ μ η ν ε ἰ α.

Δὲν πρέπει νὰ ἀμελῶσιν οἱ Ἐπίσκοποι τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῶν εὕρισκομένους αἰρετικούς, ὡς λόγον ἀποδόντες περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ σπουδάζουν μὲ κάθε τρόπον νὰ τοὺς κερδίσουν καὶ νὰ τοὺς ἐπιστρέψουν εἰς τὴν καθολικὴν ἐνότητα (1), ἥτοι Ἐκκλησίαν. Εἰ δὲ ἀναβάλλουσι τὸν καιρὸν, νὰ κατηγορηθοῦν διὰ τὴν ἀναβολὴν ταύτην ἀπὸ τοὺς πλησιοχώρους Ἐπισκόπους. Ἐὰν δὲ καὶ κατηγορηθέντες, πάλιν ἀμελῶσι, καὶ εἰς διορίαν μηνῶν ἕξ δὲν ἐπιστρέψουν τινὰς ἐξ αὐτῶν, οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι μετὰ τῶν τόπων αὐτῶν νὰ δίδωνται εἰς ἄλλον ἐπίσκοπον δυνάμενον νὰ τοὺς ἐπιστρέψῃ. Πλὴν ἐὰν ὁ Ἐπίσκοπος, εἰς ὃν ὑπέκεινται οἱ αἰρετικοὶ, μεταχειρίζεται τὴν φαινομένην ἀμέλειαν ταύτην δι' οἰκονομίαν τινὰ, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν οἱ αἰρετικοὶ, ἵνα εἰρηνικώτερα καὶ ἀβίαστα ἐπιστραφῶσιν, (ὡσὰν ὁποῦ ἂν ἐμεταχειρίζετο ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν περισσοτέραν, ἥθελαν σκληρυνθῆ διὰ αὐτὴν ἐκεῖνοι), ἄλλος δὲ Ἐπίσκοπος μὴ γινώσκων τὴν οἰκονομίαν ταύτην, ἐπρόλαβε καὶ τοὺς ἐπέστρεψεν ἔαν, λέγω, τοῦτο φανερωθῇ μετὰ διαγνώσεως καὶ κρίσεως τῶν Ἐπισκόπων, οἱ τόποι ὅλοι καὶ οἱ λαοὶ τῶν ἐπιστραφέντων αἰρετικῶν νὰ δίδωνται εἰς ὃν ὑπέκειντο Ἐπίσκοπον, τοὺς δὲ μέλλοντας κρίναι Ἐπισκόπους, ἢ νὰ τοὺς δίδῃ ὁ Μητροπολίτης ἐκεῖνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπαρχίαν εὕρισκεται ὁ φιλονεικούμενος λαὸς καὶ τόπος τῶν αἰρετικῶν, ἢ μὲ συμφωνίαν νὰ τοὺς ἐκλέγουν καὶ οἱ δύο διαφερόμενοι Ἐπίσκοποι· καὶ ἐὰν μὲν ἕκ ἐκλέξουν, νὰ μένουν εἰς τὴν κρίσιν του, ὡς αἰρετοῦ κριτοῦ, ἐὰν δὲ τρεῖς, συμφωνούντων μὲν καὶ τῶν τριῶν, νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν κρίσιν αὐτῶν μὴ συμφωνούντος δὲ τοῦ ἑνός, νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν κρίσιν τῶν συμφωνούντων δύο, καὶ τὴν κρίσιν αὐτῶν νὰ μὴ ἐκκαλοῦν εἰς ἄλλο κριτήριον. Ὅποιος δὲ ἐκ τῶν δύο διὰ πείσμα δὲν πείθεται εἰς τοὺς αἰρετοὺς αὐτοὺς κριτὰς, διὰ γραμμάτων τοῦ Μητροπολίτου νὰ μὴ συγκοινωνῇ τινὰς Ἐπίσκοπος μὲ αὐτὸν, ἕως οὗ νὰ πεισθῇ. Ὅρα καὶ τὸν νη'. Ἀποστολικόν, καὶ τὸν ις'. τῆς παρουσίας.

ΚΑΝΟΝ ΡΑΒ'. 132.

Ἐὰν ἐν τοῖς Ματρικίαις, ἡγουν ἐν ταῖς καθέδραις, Ἐπίσκοπος ἀμελῆς γένηται κατὰ τῶν αἰρετικῶν, ὑπομνησθεῖν ὑπὸ τῶν γειτνιώντων Ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ὑποδειχθεῖν αὐτῷ ἢ ἰδίᾳ περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. Ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, ἐντὸς μηνῶν ἕξ, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῶν ὀφειλόντων πρὸς τὴν καθολικὴν ἐνότητα ἐπιστραφῆναι τὴν φροντίδα ποιήσῃται, τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως οὗ τοῦτο πληρώσῃ. Εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργαστὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένῃται, τῷ Ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Ἑ ρ μ η ν ε ἰ α.

Οὐ μόνον τοὺς ἄλλους τόπους τῶν αἰρετικῶν, κατὰ τὸν προλαβάντα Κανόνα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς καθέδρας καὶ Μητροπόλεις, (εἰς τὰς ὁποίας εὕρισκονται οἱ πρωτότυποι Κώδικες καὶ ἀπογραφαὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν· τοῦτο γὰρ δηλοῦσι τὰ Ματρίκια, καὶ ὄρα εἰς τὸν μα'. τῆς Συνόδου ταύτης) πρέπει ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἐπιμελῆται νὰ ἐπιστρέφῃ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ὄχι νὰ ἀμελῇ. Ὁ δὲ ἀμελῶν αὐτῶν, διορίζει ὁ παρὼν Κανὼν νὰ ἐνθυμίζεται περὶ τούτου ἀπὸ τοὺς γείτονας Ἐπισκόπους, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ ὕστερον ἀπολογίαν. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἐνθύμησιν, εἰς ἕξ μῆνας εὕρισκόμενος εἰς τὰς καθέδρας αὐτὰς τῶν αἰρετικῶν, δὲν φροντίσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ὅλους τοὺς τρόπους ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους ἡμποροῦν νὰ ἐπιστραφοῦν οἱ αἰρετικοὶ, νὰ γίνεταί ἀκοινωνητος (2), ἕως οὗ νὰ κάμῃ τοῦτο. Εἰ δὲ ὁ ἄρχων τῆς χώρας, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἐπεξεργάσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ φέρῃ τοὺς αἰρετικούς, καὶ μὴ θέλοντας εἰς τὸ νὰ ἀπολογηθοῦν (3), δὲν εὕρισκεται παρὼν, ἄς μὴ κατηγορηθῇ διὰ τὴν ἀναβολὴν αὐτὴν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς μὴ ἐξ κίτίας αὐτοῦ γενομένην. Ὅρα καὶ τὸν νη'. Ἀποστολικόν.

(1) Τὸ, εἰς τὴν καθολικὴν ἐνότητα ὁ Βαλσαμῶν καὶ ὁ Ζωναράς συνάπτοντες μὲ τὸ ἀκόλουθον ἐγκληθῶσι, λέγουσιν, ὅτι νὰ ἐγκαλοῦνται οἱ ἀμελοῦντες οὗτοι Ἐπίσκοποι εἰς τὴν καθολικὴν ἐνότητα, ἥτοι ἐνιαυσίαν Σύνοδον. Ἄλλ' ἡμεῖς βλέποντες πανταχοῦ τῶν Κανόνων τῆς Συνόδου, τὴν καθολικὴν ταύτην ἐνότητα ἐκλαμβανομένην πάντοτε εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ οὐδέποτε εἰς τὴν Σύνοδον, οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύσαμεν.

(2) Ὁ Ἄνωνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει νὰ γίνεταί ἀκοινωνητος ὁ ἀμελήσας αὐτὸς Ἐπίσκοπος, ἐὰν ἄλλος δηλ. δὲν εὕρεθῇ νὰ ἐπιστρέφῃ τοὺς αἰρετικούς ἐπιμελέστερος Ἐπίσκοπος κατὰ τὸν ρλα'. Κανόνα.

(3) Ὁ Ἐπεξεργαστὴς ἴσως νὰ ᾔσῃ ὁ ἐκδικὸς καὶ ἐμβισαστὴς, περὶ οὗ διαλαμβάνουσιν ὁ ρς'. καὶ ρζ'. τῆς παρουσίας Συνόδου, τοὺς ὁποίους ἐζήτησαν οἱ Πατέρες ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΓ'. 133.

Ἐάν δὲ ἀποδειχθῆ τὸν τοιοῦτον ψευδάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι, οὓς δείκνυται, συνειδήσει αὐτοῦ μὴ κοινωνῆσαι καὶ τὴν Ἐπισκοπὴν ἔτι μὴν ἀπολέσει.

Ἑρμηνεία.

Ἀκόλουθος εἶναι ὁ παρὼν Κανὼν μὲ τὸν ἀνωτέρω. Λέγει γὰρ ὅτι, ἐάν κατηγορούμενος ὁ ἀμελήσας νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς αἰρετικούς Ἐπίσκοπος, εἴπῃ ψευδῶς, ὅτι ἐπέστρεψαν καὶ ἐσυγκοινωνήσαν αὐτοὶ μὲ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψουν δόξατελα, ἢ καὶ ἐπέστρεψαν μὲν, ὅχι δὲ μὲ τὴν εἰδῆσιν καὶ σπουδῆν τὴν ἐδικὴν του, οὗτος νὰ καθαιρεταὶ παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν, καὶ διατὶ εἶπε ψεύματα. Ὅρα καὶ τὸν νῆ. Ἀποστολικόν.

Ἀποσ. νῆ.
τῆς δ'. κέ. τῆς
ς'. ιθ'. τῆς α.
καὶ β'. ις'. τῆς
Σαρδ. ια. τῆς
Καρ. οθ'. πβ'.
πς'. ρλα. ρλβ'.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΔ'. 134.

Ἦρσεν ἵνα, Πρεσβύτεροι, Διάκονοι καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι Κληρικοὶ ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις, ἐάν περὶ τῆς ψήφου, τοὺς ἰδίους Ἐπισκόπους μέμφωνται οἱ γειτνιῶντες Ἐπίσκοποι τούτων, ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν, κατὰ συναί-
νεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν Ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι. Ἐάν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰμὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς Συνόδους, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν. Πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀπὸ μηδενὸς ἐν Ἀφρικῇ δεχθεῖν εἰς κοινωνίαν.

Ἑρμηνεία.

Οὗτος ὁ Κανὼν εἶναι σχεδὸν ἀπαράλλακτος μὲ τὸν λς'. τῆς παρούσης ταύτης Συνόδου. Δι' ὃ καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. Τοῦτο δὲ καὶ μόνον προσθέτει παράνω ὁ παρὼν, ὅτι οἱ θέλοντες ἐκκαλέσαι τὴν κρίσιν ἀπὸ τοὺς πλησιοχώρους Ἐπισκόπους, νὰ τὴν ἐκκαλοῦν πρὸς τὰς Συνόδους τῆς Ἀφρικῆς, ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας κτλ. (1). Ὅρα καὶ τὸν ς'. τῆς β'. καὶ θ'. τῆς δ'.

Τῆς β'. ς'
τῆς δ'. θ'.
τῆς Καρθαγ.
ια. λς'.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΕ'. 135.

Ἦρσεν ἵνα, ὅστις δῆποτε τῶν Ἐπισκόπων δι' ἀνάγκην τῆς καρθηνικῆς σωφροσύνης κινδυνεύουσης, ὅτε, ἢ ἐραστής δυνατὸς, ἢ ἄρπαξ τις ἐστὶν ἐν ὑποψία, ἢ ἔτι μὴν ὑπὸ τινος θανατηφόρου κινδύνου αὕτη αἰσθηταὶ νυχθεῖσα παρακαλούντων ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ὧν τῆ φροντίδι ἀνάκειται, διὰ τὸ μὴ χωρὶς τοῦ σχήματος τελειωθῆναι, καλύψῃ παρθένον, ἢ ἐκάλυψεν, ἐντὸς κείρας ἐνιαυτῶν εἰκοσιπέντε, μηδὲν τὸν τοιοῦτον βλάβῃ ἢ περὶ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνιαυτῶν κατασταθεῖσα Σύνοδος.

Τῆς α. γ'.
ιθ'. τῆς Καρθ.
ς'. να. τῆς δ'.
ια. τῆς ς'. μ'.
μέ. τοῦ Βασ.
ιη'.

Ἑρμηνεία.

Εἴπομεν κατὰ τὸν μέ τῆς ς'. ὅτι οἱ Μοναχοὶ καὶ Μονάζουσαι μὲ τὰ κοσμικὰ φορέματα ἔκαμναν τὴν δοκίμην τῆς καλογορικῆς : τοῦτο δὲ γίνεται φανερώτερον ἀπὸ τὸν παρόντα Κανόνα. Διορίζει γὰρ οὗτος, ὅτι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι αἱ καθιερωθεῖσαι εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, κατὰ τὸν ς'. τῆς παρούσης, αὐταὶ νὰ μὴ φοροῦν τὸ σχῆμα ἕως εἰς τὸν κέ. χρόνον τῆς ἡλικίας των, (περὶ οὗ ὄρα τὸν μ'. τῆς ς'.) ἐάν δὲ ἠγάπησε κάμειαν ἀπὸ αὐτὰς δυνάστης τινὰς, ἢ ἦναι ὑποψία ὅτι ἔχει νὰ ἀρπάσῃ αὐτὴν κἀνένας ἀσελγῆς ἀνθρώπος, ἢ καὶ εἰς κίνδυνον θανάτου εὐρίσκεται, καὶ παρακαλῆ αὐτὴ καὶ οἱ γονεῖς τῆς διὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα, δίδοται ἄδεια εἰς τὸν Ἐπίσκοπον νὰ φορέσῃ τὴν αὐτὴν τὸ σχῆμα καὶ πρὸ τοῦ κέ. χρόνου, καὶ διὰ τὸ παράκαιρον αὐτὸ νὰ μὴ βλάπεται οὗτος ἀπὸ τὴν Σύνοδον, ὅπου τὸν τοιοῦτον καιρὸν ἐδιώρισεν, ὡς ἐξ ἀνάγκης, καὶ οὐχ ἐκουσίως αὐτὸν παραβάς. Ὅρα καὶ τὸν ιθ'. τῆς α. καὶ ς'. τῆς παρούσης.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΣ'. 136.

Ἦρσε πάση τῇ Συνόδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιπολὺ τοὺς πρὸς τὴν Σύνοδον συναχθέντας Ἐπισκόπους συμπαντας κατέχεσθαι, ἐξ ἐκάστης ἐπαρχίας ἀνά τρεῖς ἐπιλεγῆναι δικαστάς.

(1) Διὰ τοῦτο φαίνεται μοι μὲ διπλοῦν Κανόνα ἐμπόδισεν ἡ Σύνοδος τὸ νὰ μὴ ἐκκαλοῦν οἱ Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι εἰς τὴν Ρώμην, διὰ τὴν μεγάλην ἐνόχλησιν ὅπου ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν ὁ Πρεσβύτερος Ἀπιάριος, καὶ διατὶ ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἐζήτει παρανόμως μὲ κάθε τρόπον τὴν ἔκκλητον τῆς κρίσεως τῶν ἐν

Ἀφρικῇ, καὶ πάντων τῶν μὴ ὑποκειμένων αὐτῷ Ἐπισκόπων, Πρεσβυτέρων, Διακόνων, καὶ πάντων τῶν λοιπῶν Κληρικῶν, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου, καὶ θέλομεν εἰπεῖ καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν δύο τῆς παρούσης Συνόδου Ἐπιστολῶν.

Ἑρμηνεῖα.

Οἱ ἀθροισθέντες Ἐπίσκοποι, ἐπειδὴ ἐπολυκαίρισαν εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην (εἰς ἕξ γὰρ ὀλοκλήρους χρόνους αὐτή, ὡς εἶπομεν, διήρκεσε) καὶ ἔμειναν ἀκόμη κάποια ζητήματα νὰ θεωρηθοῦν, διὰ τοῦ παρόντος Κανόνος ἐφάνη εὐλογον νὰ διαλεχθοῦν ἀπὸ κάθε ἐπαρχίαν τρεῖς Ἐπίσκοποι, καὶ οἱ μὲν λοιποὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὰς ἐπαρχίας των, οἱ διαλεχθέντες δὲ αὐτοὶ νὰ μείνουν καὶ νὰ θεωρήσουν τὰ ἐναπολειφθέντα ζητήματα.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΖ'. 137.

Ἐρεσε πᾶσιν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῶν Συνόδων ψηφίσμασι περὶ προσώπων Κληρικῶν τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδεχθῆναι ὠρίσθη, καὶ οὐκ ἐπεξεργάσθη, ποῖα πρόσωπα μὴ προσδεχθῶσι, διὰ τοῦτο ὀρίζομεν τοῦτον ὀρθῶς πρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεται, ὅστις μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε Κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς κατηγορησάμενος.

Ἑρμηνεῖα.

Διορίζει ὁ παρῶν Κανὼν, εἰς κατηγορίαν Κληρικῶν νὰ μὴ δέχονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀδιάβλητοι καὶ ἀκατηγόρητοι. Ὅστις λοιπὸν Κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρίσθη, ἐν ὅτῳ καιρῷ εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀφορισμὸν, νὰ μὴ δέχεται εἰς τὸ νὰ κατηγορῆ Κληρικόν. Ἀνάγνώθι καὶ τὸν οὐδ'. Ἀποστολικόν, καὶ τὸν ς'. τῆς β'.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΗ'. 138.

Ἐρεσεν ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι εἰς κατηγορίαν μὴ δεχθῶσι, καὶ πάντες, οὓς πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι οὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μὴν οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπύλοις ἐρραντισμένοι· τουτέστι μῆμοι, καὶ ὅσα ταῖς αἰσχροτήσιν ὑποβέβληνται πρόσωπα· αἰρετικοὶ ἔτι μὴν, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε Ἰουδαῖοι. Πλὴν ὅμως πᾶσιν, οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις τὴν τοῦ κατηγορεῖν ἄδειαν μὴ ὀφείλουν ἀρνεῖσθαι.

Ἑρμηνεῖα.

Ἄλλ' οὔτε ὅλοι οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐλευθερωθέντες δέχονται εἰς τὸ νὰ κατηγορήσουν τοὺς ἐδικούς των αὐθέντας καὶ ἐλευθερωτάς (1) κατὰ τὸν παρόντα Κανόνα, οὔτε ὅλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους δὲν δέχονται εἰς κατηγορίαν τινῶν οἱ πολιτικοὶ νόμοι· ἀλλ' οὔτε οἱ ἀτίμοι καὶ οἱ ἀτίμους καὶ αἰσχρὰς μεταχειριζόμενοι τέχναις, ἤγουν, οἱ μῆμοι, οἱ σκηνικοὶ καὶ ὑποκριταί, ἢ μονομάχοι καὶ θηριομάχοι, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι. Ἄλλ' οὔτε αἰρετικοὶ, ἢ σχισματικοὶ, ἢ Ἕλληνες, ἢ Ἰουδαῖοι. Οὗτοι, λέγω, πάντες εἰς ἐγκληματικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις δὲν δέχονται νὰ κατηγοροῦν Ἐπισκόπους καὶ Κληρικούς. Εἰς δὲ χρηματικὰς καὶ ἐδικὰς των ὑποθέσεις ὅλοι ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ κατηγοροῦν αὐτούς. Ὅρα καὶ τὸν οὐδ'. Ἀποστολ. καὶ τὸν ς'. τῆς β'.

ΚΑΝΩΝ ΡΑΘ'. 139.

Ἐρεσεν ἵνα, ὡσάκις δῆποτε Κληρικοῖς, ἀπὸ κατηγορῶν πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλονται, καὶ ἐὰν ἐξ αὐτῶν περὶ οὗ πρῶτον ἐπράχθη, ἀποδειχθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ προσδεχθῶσιν.

Ἑρμηνεῖα.

Ἐὰν διάφορα ἐγκλήματα εἴπῃ τινὰς κατὰ τῶν Ἐπισκόπων ἢ Κληρικῶν, καὶ ἕνα ἀπὸ αὐτῶν, τὸ πρῶτως ἐξετασθὲν, δὲν δυνήθῃ νὰ ἀποδείξῃ ἀληθινόν, προστάζει ὁ παρῶν Κανὼν, ὅτι οὔτε εἰς τὰ λοιπὰ ἐγκλήματα νὰ προσδέχεται ὡς ἀληθινὸς ὁ τοιοῦτος. Ὅρα καὶ τὸν οὐδ'. Ἀποστολ. καὶ τὸν ς'. τῆς β'.

ΚΑΝΩΝ ΡΜ'. 140.

Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, τοὺς μὴδὲ πρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι παραγγελθέντας, ἢ ἔτι μὴν, οὓς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομίσει. Μαρτυρία δὲ ἐντὸς κείρας ἐνιαυτῶν δεκατεσσάρων μὴ προσδεχθῆι.

(1) Ἄλλ' οὔτε τοὺς παῖδας ἢ τοὺς κληρονόμους τῶν αὐθεντῶν | ἀπελεύθεροι, οὔτε πάντας τοὺς ἔχοντας εἰς αὐτοὺς πατρωνικά καὶ ἐλευθερωτῶν αὐτῶν δύναται νὰ κατηγορήσουν οἱ δοῦλοι καὶ | δίκαια. Πατρωνία δὲ κατὰ Λατίνους θέλει νὰ εἴπῃ προστασία.

Ἑρμηνεῖα.

Ὅχι μόνον οἱ τῶν Κληρικῶν καὶ ἱερωμένων κατήγοροι πρέπει νὰ ἦναι ἀκατηγόρητοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τούτων μέλλοντες μαρτυρῆσαι, ὡς ὁ παρῶν Κανῶν διορίζεται. Ὅσα λοιπὸν πρόσωπα εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς κατηγορίαν δὲν δέχονται Κληρικῶν, αὐτὰ οὐδὲ εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ τούτων δέχονται. Ἀλλ' οὔτε νὰ δέχωνται εἰς μαρτυρίαν ἐκείνους ὅπου φέρει ὁ κατήγορος ἀπὸ τὸ ὁσπῆτιόν του (καὶ μάλιστα ὄντας ὑπεξουσίους) ὑποπτοὶ γὰρ οὗτοι εἶναι διὰ τὴν οἰκειότητα. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι εἶναι ἀνηθοὶ, πρὸ τοῦ νὰ φθάσουν εἰς ἡλικίαν ἰδ' χρόνων, εἰς μαρτυρίαν δὲν δέχονται, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχουσιν ἀκόμη τὸν λογισμὸν καὶ τὸ φρόνημα σταθερόν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν οἶ. Ἀποστολικόν.

ΚΑΝΩΝ ΠΡΩΤΟΣ. 141.

Ἦρσεν ἵνα, ἐάν ποτε Ἐπίσκοπος λέγῃ τινὰ, αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνήσῃται, μὴ λογίσῃται ὁ Ἐπίσκοπος εἰς ἴδιαν ὕβριν συντείνειν, ὅτι αὐτὸς μόνος οὐ πιστεύεται. Εἰ δὲ καὶ τῷ σκινδαλμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγοι μὴ θέλειν ἐαυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνούμενῳ (1), ἐφ' ὅσον τῷ ἀφορισμένῳ μὴ κοινωνῇ ὁ ἴδιος Ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ Ἐπισκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσωσιν Ἐπίσκοποι. Ὅστε μᾶλλον παραφυλάττεσθαι τὸν Ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατὰ τινος, ὅπερ ἀποδείξουσιν ἐλέγχαι παρ' ἑτέροις οὐ δύναται.

Ἀπος. λβ'.
τῆς α. ε. τῆς
Ἀντιοχ. ς'.
τῆς ἐν Ἀγίᾳ
Σοφίᾳ α. τῆς
Σαρδ. ιδ'. τῆς
Καρ. ια. λζ'.

Ἑρμηνεῖα.

Διορίζει ὁ παρῶν Κανῶν, ὅτι ἀνίσως τινὰς ἐξομολογήθη κατὰ μόνας εἰς Ἐπίσκοπον ἀμάρτημά τι ἐδικόν του, ἄξιον ἀκοινωνησίας καὶ ἀφορισμοῦ, ἔπειτα ὁ Ἐπίσκοπος μὲν τὸ φανερώσῃ, ὁ δὲ ἐξομολογηθεὶς ἀκούοντας τοῦτο, ἀρνήσῃται ὅτι τοῦ τὸ ἐξομολογήθη· ἐάν τούτο, λέγω, ἀκολουθήσῃ, δὲν πρέπει ὁ ἐπίσκοπος νὰ πιστεύεται μόνος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγκάζεται νὰ συγκοινωνῇ μετ' ἐκεῖνον, καὶ νὰ μὴ νομίζῃ εἰς ὕβριν ἐδικήν του, ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν τοῦ πιστεύουσι μόνου. Ἐάν δὲ αὐτὸς δὲν θέλῃ νὰ συγκοινωνῇ μετὰ τὸν ἐξομολογηθέντα καὶ ἀρνούμενον, διὰ τὸ σκάνδαλον ὅπου τοῦ κάμνει ἢ συνειδήσις ἐλέγχουσα αὐτὸν, πῶς τάχῃ συγκοινωνεῖ μετὰ τὸν ἄξιον ἀκοινωνησίας καὶ ἀφορισμοῦ, ἐν ὧ καίριῳ αὐτὸς δὲν συγκοινωνεῖ μετὰ τὸν ἀρνούμενον, οὔτε οἱ ἄλλοι Ἐπίσκοποι νὰ μὴ συγκοινωνοῦν μετ' αὐτόν. Καὶ τοῦτο νὰ γίνεταί διὰ νὰ φυλάττεται ὁ Ἐπίσκοπος, νὰ μὴ λέγῃ κἀνένα ἔγκλημα ἐναντίον τινός, τὸ ὅποιον δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἀποδείξῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ μαρτύρων, ἢ ἄλλου τινός. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν λβ'. Ἀποστολικόν, καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ θ'. τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ.

Ἡ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ Συνόδου, πρὸς Βονιφάτιον τὸν τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου Ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηριτῶν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίας, ἀποσταλεῖσα Ἐπιστολὴ Α΄.

Ἐπειδὴ τῷ Κυρίῳ ἤρσεν ἵνα, περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν διεπράξαντο οἱ ἀγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστίνος ὁ Συνεπίσκοπος, καὶ οἱ Συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἀσελλος, μὴ τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ Ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμματα καὶ ἐντολὰς ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ τιμιότητι εἰς τὸν ἐκείνου τόπον θεόθεν κατασταθῆτη, ἢ ἡμετέρα βραχύτης ἀντιγράψῃ τὰ τῇ ἐκατέρων ἡμῶν ὁμοιοῖα περατωθέντα, ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ καταστήσαι. Οὐ μὴν τὰ τοῖς ἐκτεταμένοις τῶν πεπραγμένων κυλίσμασι κατεχόμενα, ἐν οἷς σωζομένης μὲν τῆς ἀγάπης, οὐ χωρὶς δὲ μικροῦ τῆς ἀμφισβητήσεως καμάτου παρειλκύσαμεν, σκεπτόμενοι τὰ εἰς τὸ πρᾶγμα συντείνοντα, τοῖς πεπραγμένοις ἐνθεῖναι. Κάκεῖνος γὰρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σώματι τούτῳ, χαριστερώς ἐδέχετο, ὅπερ ἔβλεπεν εἰρηνικωτέρως περατωθῆν, Κύριε ἀδελφέ. Ἀπιάριος ὁ Πρεσβύτερος, οὐ τινος καὶ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἀκοινωνησίας καὶ προκλήσεως ἀνεφύη, οὐ μόνον τῇ ἐν Σίκκῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐν πάσῃ τῇ Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ μικρὸν σκάνδαλον, περὶ πάντων, ὧν ἐπλανήθη, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. Πρῶτος γὰρ ὁ Συνεπίσκοπος ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ τῆς Σίκκης, ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιδόλως διωρθώσατο. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας οὐ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἔδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα προηγῆσαντο, ὅπως ἀπὸ τῶν ὁμοίων, ἢ καὶ βαρυτέρων, τῶν μετὰ ταῦτα προπαραφυλαξώμεθα, ἤρσεν ἡμῖν, ἵνα ἐκ τῆς ἐν Σίκκῃ Ἐκκλησίας ἀποκινηθῇ ὁ Πρεσβύτερος

(1) Τὸ ἀκόλουθον μέρος τοῦ Κανόνος τούτου, διηρημένον ἐστὶν οὐ καλῶς παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς, ἀριθμὸν ἔχον Κανόνος 137. Ὑπομιμνήσκωμεν δὲ τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι ὁ παρὰ τοῖς ἐρμηνευταῖς ἀριθμὸς τῶν Κανόνων λαυθασμένος ἐστὶν ἀπὸ τοὺς τυπο-

γράφους, τόσον ἐν ταῖς Πανδέκταις, ὅσον καὶ ἐν τῷ Βαλασαμῶνι. Ἄντι γὰρ τοῦ 137 ἀριθμοῦ τῶν Κανόνων, αὐτοὶ μόνον ἔχουν 133 ἐν τῷ μέσῳ που τὸ λάθος τοῦτο ποιήσαντες.

Ἀπιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ δηλονότι τῆς τιμῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, καὶ λαμβάνων ἐπιστολὴν, ὅπου δῆποτε ἀλλαχοῦ βουλευθεῖν καὶ δυνηθεῖν, τῷ καθήκοντι τοῦ πρεσβυτέρου λειτουργήσῃ, ὅπερ τῷ αὐτῷ Ἀπικρίῳ δι' οἰκειῶν γραμμάτων αἰτήσαντι, χωρὶς τινος δυσχερείας συνεχωρήσαμεν. Πρὸ τοῦ δὲ ἡ αἰτία αὐτῆ τῷ τοιούτῳ περὶ παραδοθῆ μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἅτινα διηνεκέσι διαγνώσεσιν ἀναστρέφομεν, αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ζητῆσαι ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φκυστίου τοῦ Συνεπισκόπου, καὶ Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν Συμπρεσβυτέρων, ἵνα προενέγκωσιν εἴ τι δῆποτε ἦν αὐτοῖς ἅμα ἡμῖν πρακτέον ἐπιτραπέν, τινὰ μὲν ἀγράφως διὰ λόγων ἐπεξεργάσατο ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων, ὅπερ ἐπεφέροντο ἔγγραφον κομμονιτόριον, τοῦτο προήγαγον, ὅπερ ἀναγνωσθὲν παρ' ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις, ἔτι μὴν ἐνετάγη τοῖς καὶ πρὸς ἡμᾶς δι' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος φερομένοις, ἐν ᾧ τέσσαρα αὐτοῖς τινὰ ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐνετάγησαν· ἐν, περὶ ἐκκλήτων Ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἱερέα· Δεύτερον, ἵνα ἐπὶ τὸ κομητάτον Ἐπίσκοποι, ὡς ἔτυχε, μὴ πλεύσωσι· Τρίτον, περὶ τοῦ τὰς αἰτίας τῶν Πρεσβυτέρων καὶ Διακόνων ζητεῖσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις Ἐπίσκοποι, εἴαν ἐκ τῶν ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας προπετῶς γένωνται· Τέταρτον, περὶ Οὐρβανοῦ τοῦ Ἐπισκόπου ἀποκοινωνητέου, ἢ ἔτι μὴν ἐν Ρώμῃ κλητέου, εἰ μὴ τὰ ὀφείλοντα διορθωθῆναι διορθώσῃται. Ἐξ ὧν πάντων περὶ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου, τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἐξείη εἰς Ρώμην τοῖς Ἐπίσκοποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῶν Κληρικῶν αἱ αἰτίαι παρὰ τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῖς Ἐπίσκοποις περατῶνται. Ἦδη ἐν τῷ προλαβόντι ἐνιαυτῷ, γράμμασιν ἔτι μὴν ἡμετέροις πεμφθεῖσι τῷ αὐτῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Ζωσίμῳ τῷ Ἐπισκόπῳ, ἐσπουδάσαμεν ἐμφανῆσαι, ἵνα ταῦτα χωρὶς τινος ὕβρεως αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον φυλάξωμεν, ἕως οὐ ζητήσῃς γένηται τῶν ὄρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Καὶ νῦν δὲ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτούμεθα ἀγιωσύνης, ἵνα ὅν τρόπον ταῦτα ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν Πατέρων ἐπράχθησαν καὶ ὠρίσθησαν, οὕτως αὐτὰ παρ' ὑμῶν φυλαχθῆναι ποιήσῃς, καὶ αὐτόθι παρ' ὑμῖν τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κείμενα Κομμονιτορίῳ γυμνασθῆναι ποιήσῃς. Τοῦτ' ἔστιν, εἴαν Ἐπίσκοπος κατηγορηθῆ καὶ οἱ συνελθόντες Ἐπίσκοποι τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας κρίνωσι, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτόν, ὅταν δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι, καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον καταφύγη, εἴαν συνίδῃ αὐτὸν ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογίσθῃ, ὥστε ἀνεωχθῆναι τὴν κρίσιν, γράψαι καταξίωσῃ τοῖς ἐν τῇ ὁμόρῳ καὶ ἐγγιζούσῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶσιν Ἐπίσκοποις, ἵνα αὐτοὶ πάντα ἐπιμελῶς ἀναζητήσωσι, καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας περατώσωσιν. Ἐάν δὲ καὶ ὁ παρακαλῶν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἀνωθεν ἀκουσθῆναι ἰδίᾳ ἰκεσίᾳ κινήσῃ τὸν Ρωμαϊκὸν Ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πλευροῦ Πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τοῦτ' ἔστι τοῦ Ἐπισκόπου, τί βουλευθῆ καὶ τί κρίνῃ. Καὶ εἴαν ψηφίσθῃ τοὺς ὀφείλοντας μετὰ τῶν Ἐπισκόπων παρόντας κρίναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ ἐξ οὐ ἀπεστάλησαν, ἔσται ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ. Ἐάν δὲ καὶ πιστεύσῃ ἀρκεῖν τοὺς Ἐπίσκοπους πρὸς τὸ περατῶσαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσῃ ὅπερ τῷ σοφωτάτῳ αὐτοῦ συνίδῃ βουλεύματι. Ὁμοίως περὶ Πρεσβυτέρων καὶ Διακόνων, εἴαν τις Ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ τραχέως κινήθῃ κατὰ Πρεσβυτέρου ἢ Διακόνου ἰδίου, καὶ θελήσῃ τοῦτον ἐκ τῆς ἰδίας ἐξορίσαι Ἐκκλησίας, προνοητέον ἐστίν, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῆ, ἢ ἀπολέσῃ τὴν κοινωνίαν. Βχέτω οὖν ὁ ἐκβληθεὶς ἐξουσίαν προσελθεῖν τοῖς ὁμοροῦσι, καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθήτω, καὶ ἐπιμελέστερον ζητηθήτω· ὅτι οὐκ ὀφείλει παρακαλοῦντι αὐτῷ ἢ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι. Κάκεῖνος δὲ ὁ Ἐπίσκοπος, ὁ ἢ δίκαιως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν, ἀνεξικακῶς καταδέξῃται τὰ τοῦ πράγματος ἐξετασθῆναι, ἵνα ἢ κυρωθῆ ἢ διορθωθῆ ἢ γνώμῃ αὐτοῦ. Ταῦτα δηλονότι, ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν· ἅτινα, εἴαν ἐκεῖ, ὅν τρόπον ἐν αὐτῷ τῷ Κομμονιτορίῳ περιέχονται, τῷ ἡμῖν διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀδελφῶν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐμφανισθέντι, καὶ παρ' ὑμῖν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττωνται, οὐδαμῶς καὶ ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνησθῆναι βουλόμεθα, ἢ οὐχ ὑποφέρειν ἐπειγόμεθα, ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι βοηθοῦντος τοῦ ἐλέους Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς σῆς ἀγιωσύνης προεστῶσης τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, οὐκέτι λοιπὸν ὑπομένομεν τὸν τύπον τοῦτον. Φυλαχθῶσι δὲ περὶ ἡμᾶς ἅτινα, καὶ μὴ λαλούντων ἡμῶν, ὀφείλουσι φυλαχθῆναι ἀδελφικῆ ἀγάπῃ, ὅπερ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ δικαιοσύνην, ἦν σοι ὁ Ὑψιστος ἐδώρησατο, καὶ αὐτοὺς ἔτι μὴν συνορᾶς ὀφείλῃ φυλαχθῆναι, εἴαν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ Κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Ἡμεῖς γὰρ πλείστοις ἐντυχόντες βιβλίῳ, οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον ἐν Ρωμαϊκοῖς βιβλίῳ, ὅν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι Κομμονιτορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν. Ὁμως, ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἰς οὐδὲ ἐν βιβλίῳ Γραικῶν ταῦτα εὑρεῖν ἠδυνήθημεν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα λέγονται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα, δύνασθαι τὰ αὐθεντικά ἔτι μὴν εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενεχθῆναι μᾶλλον ποθεῖμεν. Διὸ καὶ τὴν σὴν σεβασμιότητα δυσωποῦμεν, ἵνα γράψαι καὶ αὐτὸς ἔτι μὴν καταξίωσῃ πρὸς τοὺς ἐκείνων τῶν μερῶν Ἱερεῖς, τουτέστι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλοις δὲ, εἴαν παραστῆ τῇ σῇ ἀγιωσύνη, ὅπως ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὀρισθέντες ἔλθωσι Κανόνες, σοῦ κατ' ἐξάριετον τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πάσαις ταῖς δυτικαῖς Ἐκκλησίαις τῇ τοῦ Κυρίου βοηθείᾳ συνεισάγοντος. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης Συνόδου, ἅτινα ἀπὸ οὗτω διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν Ἐκκλησιῶν προσενεχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμοουοῦσιν; ὅπερ ἕως οὐ γένηται τὰ ἐν τῷ προλεχθέντι Κομμονιτορίῳ ἡμῖν προσενεχθέντα περὶ τῶν πρὸς τὸν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας Ἱερέα ἐκκλήτων τῶν Ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῶν αἰτιῶν τῶν Κληρικῶν τῶν ὀφειλουσῶν περατοῦσθαι, παρὰ τοῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν Ἐπίσκοποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, καὶ φυλάξοντας (1) ἕως τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ τὴν ὑ-

(1) Ἰσ. καὶ φυλάξωμεν.

μετέραν μακαριότητα, θέλοντος τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοῦτο ἡμῖν βοηθήσουσιν θαρροῦμεν. Τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντες Ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ Συνεπίσκοπος, Φίλιππος, καὶ Ἀσελλος οἱ Πρεσβύτεροι μεθ' ἑαυτῶν ἐπιφέρωνται, ἐὰν καταξιώσῃτε, γνωστὰ ποιήσουσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγιωσύνῃ. Καὶ ὑπέγραψαν. Ὁ Κύριος ἡμῶν φυλάξοι σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστους χρόνους, μακαριώτατος Ἀδελφέ. Ὑπέγραψαν ὁμοίως, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, Ποσσείδιος, Μαρῖνος καὶ οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι.

Ἐπιστολὴ Β'. τῆς ἐν Ἀφρικῇ Συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν Πάπαν.

Ἐὐχόμεθα, ὃν τρόπον ἡ σὴ ἀγιωσύνη περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀπικρίου χαριέντως ὑμᾶς ἐδήλωσε, γραμμάτων πεμφθέντων διὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἡμῶν Λέοντος, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. Ἦν γὰρ δηλαδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα, καὶ ὑμετέρα προθυμία ἀσφαλεστέρα, καὶ οὐδὲ πῦρτικὴ ἐδόκει ἡ περὶ τοῦ ἀκμῆν ἀκουστέου, ἥπερ ὡς περὶ ἀκουσθέντος προηγησάμενη. Παραγενομένου τοίνυν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἀγιωτάτου Ἀδελφοῦ καὶ Συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστῖνου, συνήξαμεν Σύνοδον, καὶ ἐπιστεύσαμεν διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ' ἐκείνου πεμφθέντα, ἵνα ὡς περ οὗτος καὶ νῦν δυνηθῇ τῷ αὐτοῦ σκοπῷ ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἐν Θαβρακηναῖς ὑποβληθέντων τοσούτων ἐγκλημάτων καθαρθῆναι, οὕτινος τὰ τοσαῦτα καὶ οὕτω παμμεγέθη ἀτοπήματα, ἢ πληθὺς καταδραμοῦσα τῆς ἡμετέρας Συνόδου, εὔρεν, ὅτι καὶ τοῦ μνημονευθέντος τὴν πατρωνίαν μάλλον, ἢπερ κρίσιν καὶ τὴν ὡς ἐκδίκου σπουδὴν μάλλον, ἢπερ διαγνώστου δικαιοσύνην ὑπερένικησε. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀντέστη μεγάλως πάσῃ τῇ Συνόδῳ διαφόρους ὕβρεις ἐπιφέρων, ὡσανεὶ τὰ πριβιλέγια τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διεκδικῶν. Καὶ θέλων αὐτὸν παρ' ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἀγιωσύνη πιστεύσασα ἐκκαλεῖσθαι, ὅπερ ἀποδείξαι οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδέδωκεν ὅμως ἥττον αὐτῷ τοῦτο ἐξεγένετο, ὅπερ ἔτι μὴν τῇ ἀναγνώσει τῶν πεπραγμένων κρειττόνως γνοίης. Τριημέρου μὲν τοι δίκης ἐπιμόχθου κινηθείσης, ἐν ὅσῳ τὰ διάφορα τῷ αὐτῷ ὑποβληθέντα συντριβόμενοι ἐζητοῦμεν, ὁ Θεὸς ὁ δίκαιος κριτῆς, ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τὰς τε παρολκὰς τοῦ Συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστῖνου, καὶ τὰς τριψεργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπικρίου, οἷς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχροτήτας συγκαλύψαι ἐπερείδετο, μεγάλη συντόμια ἔτεμε, τῆς συχναντῆς δηλαδὴ καὶ δυσωδεστέρας ἐπιμονῆς καταργηθείσης, καὶ τῆς ἀναισχυντίας τῆς ἀρνήσεως, δι' ἧς τῶν τοσούτων ἠδονῶν τὸν βόρβορον ἐβούλετο καταβυθίσαι. Τοῦ γὰρ Θεοῦ ἡμῶν τὴν συνείδησιν αὐτοῦ στενοχωρήσαντος, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτά, ὡς ἐν ἰλύϊ τῶν ἐγκλημάτων ἤδη καταδεδικασμένα, πᾶσιν ἔτι μὴν τοῖς ἀνθρώποις δημοσιεύσαντος, αἰφνιδίως εἰς ὁμολογίαν πάντων τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ δόλιος ἀρνητῆς ἐξέερρῆξε, καὶ μόλις ποτὲ περὶ πάντων τῶν ἀπιθάνων ὄνειδῶν ἐκοντὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἤλεγξε, καὶ αὐτὴν ὁμοίως τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα, ἣτινι καὶ ἐπιστεύσαμεν αὐτὸν, καὶ ἠυχόμεθα ἐκ τῶν οὕτως ἐπαισχυντέων σπείλων δύνασθαι καθαρθῆναι, μετέστρεψεν εἰς στεναγμούς, εἰμὴ ὅτι ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μιᾶ καὶ μόνην παραμυθία κατεπράυνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦ ὄδυρμου τοῦ διηνεκοῦς καμᾶτου εὐλύτωσε, καὶ τοῖς ἰδίους τραύμασιν ὅπως δὴ ποτε ἴασιν, εἰ καὶ ἀκουσίως καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ἀντιμαχομένης, ὁμολογήσας προενοήσατο, Κύριε Ἀδελφέ. Ἐν προσφάτῳ τοίνυν τοῦ καλῆκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένων, ἰκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοάς, τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους, εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μὴ δὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ ὀρισθὲν εὐχερῶς εὔροι ἡ σὴ σεβασμιότης. Εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέρων Κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μάλλον τοῦτο περὶ Ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες, παρὰ τῆς σῆς ἀγιωσύνης, σπουδαίως καὶ καθῶς μὴ χρῆ, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τῶν Πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως καὶ τῶν ἐπομένων Κληρικῶν, τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγὰς, ὡς ἔστι σου ἀξιον, ἀποδιώξει ἡ ἀγιωσύνη ἡ σὴ, ἐπειδὴ καὶ οὐ διὰ τινος ὄρου τῶν Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, εἴτε Κληρικούς τοῦ κατωτέρου βῆθου, εἴτε αὐτοὺς τοὺς Ἐπισκόπους, τοῖς ἰδίους Μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνετῶς γὰρ καὶ δικαίως συνείδεν, ἀτιναδῆ ποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίους ὀφείλειν περατούσθαι τόποις. Οὔτε γὰρ μιᾶ καὶ ἐκάστη παροικία ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχεται σταθερῶς. Μάλιστα, ὅτι ἐνὶ καὶ ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προσίσταται αὐτῷ, πρὸς τὰς Συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐκκαλέσασθαι. Εἰ μὴ, ἀρὰ τίς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει, ἐνὶ ὀτινιδῆ ποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις Ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι; πῶς δὲ αὕτη ἡ περαματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήραος ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; Περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς, ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμιᾶ τῶν Πατέρων Συνόδῳ ὀρισθὲν εὐρίσκομεν ἐπειδὴ, ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ Συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστῖνου, ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο, ἐν ταῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὡς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας Συνεπισκόπου ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐπισκόπου πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν, αἵτινες ἔτι μὴν πρὸ τούτου, διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου τοῦ Ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν, τῷ τῆς προσκυνητῆς μηνῆς Βονιφατίῳ τῷ Ἐπισκόπῳ τῷ προηγησαμένῳ ὑμῶν, παρ' ἡμῶν

ἐξεπέμφθησαν: τοιοῦτο τίποτε οὐκ ἠδυνήθημεν εὐρεῖν. Ἐκβιβαστάς τοίνυν Κληρικούς ἡμῶν, τινῶν αἰτούντων, μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μὴ τὸν καπνώδη τύπον τοῦ Κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν, τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει. Τοῦ γὰρ κλαυσίμου Ἀπιαρίου ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστίνου, κατὰ τὰς ἰδίας ἀθεμίτους ἀχρεισύνας, ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀποκινήθεντος, τοῦτον τῇ δοκιμῇ καὶ ρυθμίσει τῆς σῆς ἀγιωσύνης, ἐν τῷ σώζεσθαι τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, περαιτέρω ἢ Ἀφρικὴ οὐδαμῶς ὑπομένει.

Ἡ ὑπογραφή. Ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἀγιωσύνην ὑμῶν ἐπὶ μήκιστον χρόνον φυλάξει ὑπὲρ ἡμῶν εὐχομένην, Κύριε Ἀδελφέ.

Ἑρμηνεία.

Ἡ αἰτία καὶ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν ἐστάθη κάποιος Πρεσβύτερος Σίκκης, ὀνόματι Ἀπιάριος. Συντόμως δὲ καὶ περιληπτικῶς θέλομεν ἐρμηνεύσει αὐτάς, καὶ κατὰ τὸ νόημα μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ λέξιν πᾶσαν, διὰ τὸ φύγωμεν τὴν πολυλογίαν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀπιαρίου τούτου οἰοεὶ οἰκονομικῶς ἠκολούθησεν, ἵνα ὑπὸ τῆς παρούσης Συνόδου στηλιτευθῶν τὰ ὑπερήφανα νεωτερίσματα, ὅπου ἔμελλον νὰ ἐπινοήσουν οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης. Ἡ Ἀναμαρτησία, λέγω, ἡ Μοναρχία, ἡ Ὀρυλλουμένη Ἐκκλητος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ νοθεία καὶ διαφθορά μὲν, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τότε ἐπεχείρησαν νὰ κάμουν οἱ Δυτικοὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἱερῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος Πατέρων, ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ, ἢ ἐν τοῖς Γραικοῖς καὶ Ἀνατολικοῖς ἀνόθευτος φυλακὴ τῶν αὐτῶν βιβλίων, τὰ ὅποια πάντα ἀποδεικνύονται ἐκ τούτων τῶν δύο τῆς παρούσης Συνόδου ἐπιστολῶν. Καὶ διὰ τὸ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ πρώτου. Ὁ Ἀπιάριος οὗτος Πρεσβύτερος ὦν εἰς τὴν ἐν Σίκκῃ Ἐπισκοπὴν τῆς Ἀφρικῆς, καὶ διὰ ἐγκλήματα κανονικὰ ὅπου ἔκαμεν ἐλεγχθεὶς συνοδικῶς, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν Συμπρεσβυτέρων αὐτοῦ καὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ Κληρικῶν. Ἀπελθὼν δὲ εἰς Ῥώμην δύο φοραῖς, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ζωσίμου, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κελεστίνου, ἐδέχθη εἰς κοινωνίαν παρ' αὐτῶν, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μὲ γράμματα συστατικὰ παρ' αὐτῶν ἐφοδιασθεὶς, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὸν Φαυστίνον Ἐπίσκοπον, τὸν τοποτηρητὴν τῶν αὐτῶν Παπῶν, ὅστις, καὶ μὲ ὄλον ὅπου ἔβαλε τὰς δυνάμεις του δλαεὶ νὰ ἀθώωσῃ τὸν Ἀπιάριον ἀπὸ τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα ἐγκλήματα, προστάτης μᾶλλον ἢ κριτῆς καὶ ἐκδικός, ἢ διαγνώστης γενόμενος, εἰς μάτην ἐκοπίασε. Διότι ὁ Ἀπιάριος ὑπὸ τῆς οἰκείας ἐλεγχόμενος συνειδήσεως, ὡμολόγησε φανερὰ, ὅτι ἀληθῶς ὑπόδικος ἦτον εἰς τὰ ἐγκλήματα ὅπου ἐκατηγορεῖτο, ὡς τοῦτο δεικνύται ἀπὸ τῆς β' ταύτης πρὸς Κελεστίνον ἐπιστολῆς, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Πάπα στηλιτευομένη ὁρᾶται. Δύω γὰρ Πάπαι καὶ ὁ τοποτηρητὴς αὐτῶν τρεῖς, τῷ ἀκοινωνήτῳ ἐφάνησαν συγκοινωνοῦντες παρανόμως, καὶ ἀκολούθως ἀμαρτάνοντες. Ἐλέγχει ἡ Σύνοδος αὕτη τὸν Κελεστίνον λέγουσα, Κάνεις δὲν θέλει πιστεύσει ὅτι εἰς ἓνα μόνον Ἐπίσκοπον, τὸν Ῥώμης δηλαδή, δύναται νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς ὅλην τὴν δικαιοκρίσιαν, καὶ ὅχι εἰς τόσους Ἐπισκόπους ὅπου συναθροισθῶν εἰς τὴν Σύνοδον. «Οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει ἐνὶ ᾧ τινι δήποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμητοῖς εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις Ἱερεῦσιν, ἀρνεῖσθαι», καὶ ἰδοὺ ἡ μοναρχία τοῦ Πάπα κατακρημνίζεται. Αἶδει Κομμονιτώριον γράμμα, ἥτοι ἐνταλτήριο καὶ προστακτήριον εἰς τὸν Φαυστίνον τὸν τοποτηρητὴν ὁ Πάπας Ζώσιμος, μέσα εἰς τὸ ὅποιον γράφει τὸν ἑ. Κανόνα τῆς Σαρδικῆς, διορίζοντα ὅτι, ἐὰν Ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ κρίνωσιν αὐτὸν οἱ τῆς ἐπαρχίας Ἐπίσκοποι, οὗτος νὰ ἐκκαλῇ τὴν κρίσιν του εἰς τὸν Ῥώμης. ὅστις νὰ στέλλῃ κριτὰς ἀπὸ τὸ πλευρὸν του, διὰ νὰ κρίνωσι τὸν Ἐπίσκοπον. Ὁμοίως γράφει καὶ τὸν ἰδ' τῆς αὐτῆς Σαρδικῆς, διορίζοντα ὅτι, οἱ Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι, οἱ παρὰ ὀργίλου Ἐπισκόπου ἀφορισθέντες, νὰ ἔχωσιν ἐξουσίαν νὰ πηγαίνωσιν εἰς τοὺς πλησιοχώρους νὰ κρίνωσιν. Καὶ τοὺς δύο τούτους Κανόνας ἐπιγράφει ψευδῶς, ὅτι εἶναι τῆς ἐν Νικαίᾳ α'. Συνόδου. Ἀλλὰ ἡ Σύνοδος αὕτη, καὶ μὲ τὰ ἀντίγραφα ἱσα τῶν Κανόνων, ὅπου ἔφερε πρῶτον ὁ Καικιλιανὸς, καὶ μὲ τὰ αὐθεντικὰ καὶ ἀληθέστατα ἱσα τῶν αὐτῶν Κανόνων τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὅπου ἐστάλησαν ὕστερον τόσον ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικόν, ὅσον καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον, διὰ Ἰννοκεντίου Πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου Ἰποδιακόνου, (διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐστάλησαν τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸν Βονιφάτιον Ῥώμης ὑπὸ τῆς αὐτῆς Συνόδου), παραβάλλουσα τοὺς δύο Κανόνας αὐτοὺς, καὶ μηδὲν τοιοῦτον διορίζοντας εὐροῦσα τοὺς ἐν Νικαίᾳ Κανόνας, ἀπέδειξε ψευδόμενον τὸν Ζώσιμον, καὶ ἀκολούθως ψευδεπίπλαστον τὴν παρ' αὐτοῦ ζητούμενην Ἐκκλητον τῶν μὴ ὑποκειμένων αὐτῷ Ἐπισκόπων, καὶ Πρεσβυτέρων, καὶ Διακόνων. Διὸ καὶ τὴν Ἐκκλητον ταύτην τὴν εἰς τὸν Ῥώμης, ἵνα κατὰ κράτος ἀποβάλλῃ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, οὐ μόνον περὶ τούτου ἐπίτηδες ἐξέλετο τοὺς δύο Κανόνας, τὸν λς' καὶ ρλδ'. ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὸν Κελεστίνον προστακτικῶς γράφει: «Ἐκβιβαστάς τοίνυν Κληρικούς ὑμῶν, τινῶν αἰτούντων μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μὴ τὸν καπνώδη τύπον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει». Καὶ πάλιν «Τοὺς ἐντεθεὶν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀκοινωνητέους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι». Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀπιαρίου γράφει. Ἐὰν θέλῃ νὰ ἀθώωσῃ αὐτὸν ὁ Πάπας, ὅτι ἡ Ἀφρικὴ τοῦτο δὲν ὑπομένει εἰς τὸ ἐξῆς, ἀλλὰ τυχὸν ὡς παράνομον καταφρονήσει, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διαφορεῖς τῶν βιβλίων τοῦς Δυτικοὺς ἡ Σύνοδος αὕτη ἀπέδειξεν, ἀληθεῖς δὲ τοὺς ἀνατολικούς. Ἐν γὰρ τῇ παρούσῃ πρὸς Βονιφάτιον ἐπιστολῇ τάδε φησί: «Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἱσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν Γραικοῖς, τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης Συνόδου; ἄτινα ἀπὸ οὕτω διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν προσενεχθέντα καὶ συγκριθέντα, ὁμονοοῦσιν».

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ ἐν ἀγίοις Πατήρ ἡμῶν Διονύσιος, μαθητὴς ἐχρημάτισε τοῦ Ὁριγένους (1), Πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας (2) πρότερον γεγονώς, περὶ δὲ τὸ 232 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ τὴν διδασκαλίαν τῶν κατηχήσεων λαθῶν (3) ὕστερον ἐν ἔτει 247, Ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας κατέστη, τὸν Ἡρακλῆν διαδεχόμενος τρισκαίδεκατον ὄντα τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπίσκοπον (4), ἐπὶ δὲ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου πιασθεὶς ἀπὸ στρατιώτας, ἐφέρθη εἰς Ταπόσιριν (5), ἧτις πολίχνιον ἐστίν, εὐρισκόμενον μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Κανωβίου, κατὰ τὸ λεξικὸν τοῦ Βαουδράντου. Κατὰ δὲ τὸ 257 ἔτος, ἐπὶ τοῦ Οὐαλεριανοῦ τοῦ διώκτου, παραστάς εἰς τὸν ἡγεμόνα Αἰμυλιανὸν, καὶ τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὁμολογήσας ὁ τρισμακάριος, ἐξορίζεται εἰς Κεφρῶν, πόλιν τῆς Λιβύης ἐρημοτάτην (6). Μετὰ δὲ τρεῖς χρόνους (7) ἀνακαλεσθεὶς ἀπὸ τὴν ἐξορίαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ Γαλιήνου βασιλείας, τοῦ υἱοῦ μὲν τοῦ Οὐαλερίου, ἡμερωτέρου δὲ φανέντος ἐν ἀρχῇ περὶ τοὺς Χριστιανούς, μὲ ὄλην του τὴν δύναμιν ἠγωνίσθη ὁ τρισόβλιος νὰ ἐπιστρέψῃ τοὺς αἰρετικούς, καὶ νὰ συρράψῃ τὰ τότε γεγονότα σχίσματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν Ναυατιανῶν, καὶ νὰ φιλιώτῃ τὸν Ρώμης Στέφανον καὶ Κυπριανὸν τὸν Καρχηδόνας, τοὺς πρὸς ἀλλήλους διαφερομένους, ἂν πρέπη νὰ βαπτίζωνται οἱ αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἢ ἂν δὲν πρέπη (8), (καὶ μὲ ὄλον ὅπου μὲ τὸν Κυπριανὸν ἦτο σύμφωνος, ὅπου ἤθελε νὰ ἀναβαπτίζωνται οἱ τοιοῦτοι, ὡς λέγει ὁ Ἰερώνυμος, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων περὶ οὗ ὄρα εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Κανόνος τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου). Γενναίως δὲ καὶ κατὰ Σαβελλίου ἠγωνίσαστο (9), καὶ μὲ τὰς σοφὰς του διαλέξεις ἔπεισε τοὺς ἀπὸ Νέπωτος καλουμένους χιλιαστὰς (περὶ ὧν ὄρα τὰ προλεγόμενα τῆς β'. Συνόδου) νὰ παρκιτήσουν τὰ κακόδοξά των φρονήματα (10). Ἐν ἔτει δὲ 265 (11), παρακαλεσθεὶς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως (12), νὰ ὑπάγῃ μὲν σωματικῶς δὲν ἐδυνήθη διὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν ἀσθένειαν, δι' ἐπιστολῆς του δὲ ἐφάνέρωσε τὴν ὀρθόδοξον γνώμην τῆς πίστεως, καὶ τὸν Σαμοσατέα δι' ἀποκρίσεων δέκα ἐξελέγχει (13). Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος, ὅπερ ἦτο δωδέκατον ἔτος τῆς Γαλιήνου βασιλείας, μετέστη πρὸς Κύριον, δεκαεπτὰ χρόνους τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιερατεύσας (14). Κοντὰ δὲ εἰς τὰ ἄλλα του συγγράμματα (τὰ ὅποια ὄρα εἰς τὴν ιδ'. σελ. περὶ τῶν ὑπομνηματιστῶν τοῦ α'. τόμ. τῆς σειρᾶς τῆς Ὀκτατεύχου) καὶ τὴν Κανονικὴν ταύτην συνέγραψεν ἐπιστολὴν ἐν ἔτει 260, κατὰ τὸν Μίλιαν (ἐν τῷ β'. τόμ. τῶν Συνοδικῶν), καὶ ἀπέστειλε πρὸς τινὰ Βασιλεῖδην Ἐπίσκοπον τῶν τῆς Πενταπόλεως παροικιῶν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (βιβλ. ζ'. Κεφ. 26.), διηρημένην οὖσαν εἰς Κανόνας δ'. καὶ ἐπικυρωθεῖσαν ἀορίστως μὲν ἀπὸ τὸν α'. τῆς δ', ὠρισμένως δὲ ἀπὸ τὸν β'. τῆς Οἰκουμένης

(1) Ὁ Εὐσέβιος βιβλ. ε'. τῆς ἱστορίας κεφ. 29.

(2) Ὁ Ἰερώνυμος ἐν τῷ καταλ. τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

(3) Ὁ Κάβε τόμ. 1. σελ. 124.

(4) Ὁ, τε Εὐσέβιος καὶ ὁ Κάβε αὐτόθι.

(5) Ὁ Εὐσέβιος αὐτόθι κεφ. 40.

(6) Ὁ Εὐσέβιος βιβλ. ζ'. κεφ. 11.

(7) Ὁ Κάβε αὐτόθι.

(8) Ὁ Εὐσέβιος βιβλ. ε'. κεφ. 46. καὶ βιβλ. ζ'. κεφ. δ'. καὶ ε'. καὶ κεφ. 2. καὶ 3.

(9) Ὁ Εὐσέβ. αὐτόθ. κεφ. 21. ὄρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ α'. τῆς β'.

(10) Ὁ Εὐσέβ. αὐτόθ. κεφ. 6.

(11) Ὁ Κάβε αὐτόθι.

(12) Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ιδ'. τῆς α'. Συνόδου. Σημειώσαι ὁμῶς ὅτι ἡ τελευταία καὶ πολυανθρωποτέρα Σύνοδος κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συνήχθη ἐπὶ Ἀδρηλιανοῦ, κατὰ τὸ 272 ἔτος, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, βιβλ. ζ'. κεφ. 29, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ ιδ'. τῆς α'. δηλοῦται.

(13) Ὅρα ταύτας ἐν τῷ α'. τόμ. τῶν Συνοδικῶν σελ. 111. ὁ δὲ Δουσίθεος ἐν τῇ Δωδεκαβίβλ. λέγει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Διονυσίου ἔλαβον παράδειγμα ἅπαντες οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Πατριάρχαι, οἱ μετὰ ταῦτα, νὰ γράφουν εἰς τὰς μελλούσας συναθροίσεις Συνόδους τοιαύτας ἐπιστολάς, τὸ φρόνημα περιεχούσας τῆς πίστεως, ὅταν δι' ἀσθένειαν, ἢ γῆρας, ἢ ἄλλην ἀναγκαίαν περίστασιν δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπάγουν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Σύνοδον.

(14) Εὐσέβιος αὐτόθι κεφ. 28.

γ'. και διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης Οἰκουμενικὴν τρόπον τινὰ ἀναλαμβάνουσαν δύναμιν. Εὐρίσκεται δὲ αὕτη ἐν τῷ β'. τόμ. τῶν Πανδέκτων, καὶ ἐν τῷ α'. τόμ. τῶν Συνοδικῶν σελ. 106 (1).

Οἱ Δ'. Κανόνες τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ ὁμολογητοῦ ἐρμηνευόμενοι, εἰς οὓς διήρηται ἡ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Βασιλείδην Κανονικὴ αὐτοῦ Ἐπιστολή.

ΚΑΝΩΝ Α'.

Τῆς ε'. πθ'. || Ἐπέστειλάς μοι, πιστότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστίζεσθαι δεῖ τὴν τοῦ Πάσχα ἡμέραν. Τινὰς μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν λέγειν φῆς, ὅτι χρή τοῦτο ποιεῖν πρὸς ἀλεκτοροφωνίαν, τινὰς δὲ ὅτι ἀφ' ἑσπέρας χρή. Οἱ μὲν γὰρ ἐν Ρώμῃ ἀδελφοί, ὡς φασί, περιμένουσι τὸν ἀλέκτορα, περὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα, ἔλεγεσ ὅτι τάχιον, ἀκριβῆ δὲ ὄρον τιθέναί ἐπιζητεῖς, καὶ ὥραν πάνυ μεμετρημένην, ὅπερ καὶ δύσκολον καὶ σφαλερόν ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι μετὰ τὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν καιρὸν χρή τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνάρχεσθαι, μέχρις ἐκείνου τὰς ψυχὰς ταῖς νηστεύσασιν ταπεινῶντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμολογηθήσεται. Κατεσκεύασας δὲ δι' ὧν ἔγραψάς μοι πάνυ ὑγιῶς καὶ τῶν θείων Εὐαγγελιστῶν αισθόμενος, ὅτι μηδὲν ἀπηκριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἀνέστη, φαίνεται. Διαφόρως μὲν γὰρ οἱ Εὐαγγελισταὶ τοὺς ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐλθόντας ἀνέγραψαν κατὰ καιροὺς ἐνηλλαγμένους, καὶ πάντες ἀνεστηκότα τὸν Κύριον ἔφασαν εὐρηκέναι. «Καὶ ὑψὲ Σαββάτων, ὡς ὁ Ματθαῖος εἶπε, Καὶ πρῶτὴ σκοτίας ἔτι οὕσης, ὡς ὁ Ἰωάννης γράφει, Καὶ ὄρθρου βαθέως, ὡς ὁ Λουκᾶς, Καὶ λίαν πρῶτὴ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ὡς ὁ Μάρκος». [Κεφ. κή. ι.] Καὶ πότε μὲν ἀνέστη, σαφῶς οὐδεὶς ἀπεφῆνατο. Ὅτι δὲ ὑψὲ Σαββάτων τῆ ἐπιφωσκούσῃ μιᾶς Σαββάτων, μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου τῆς μιᾶς Σαββάτων, οἱ ἐπὶ τὸ μνημεῖον παραγενόμενοι, οὐκ ἔτι κείμενον ἐν αὐτῷ, κατέλαβον αὐτὸν, τοῦτο ἀνωμολόγηται, καὶ μηδὲ διαφωνεῖν, μηδὲ ἐναντιοῦσθαι τοὺς Εὐαγγελιστὰς πρὸς ἀλλήλους ὑπολάβωμεν. Ἄλλ' εἰ καὶ μικρολογία τις εἶναι δόξει περὶ τὸ ζητούμενον, εἰ συμφωνοῦντες πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τοῦ κόσμου Φῶς τὸν Κύριον ἡμῶν ἀνατεταλκέναι, περὶ τὴν ὥραν διαφέρονται, ἀλλ' ἡμεῖς εὐγνωμόνως τὰ λεχθέντα καὶ πιστῶς ἀρμόσαι προδυμηθῶμεν. Τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Ματθαίου λεχθὲν, οὕτως ἔχει «Ὅψὲ Σαββάτων τῆ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. Ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον καὶ ἐκάθησεν ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ, ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξί· Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. Οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη, καθὼς εἶπε». [Ματθ. κή. 1.] Τοῦτο δὲ τὸ λεχθὲν ὑψὲ, οἱ μὲν τινες οἰήσονται κατὰ τὴν κοινότητα τοῦ ρήματος, τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου δηλοῦν, οἱ δὲ σοφώτερον ἐξακούοντες, οὐ τοῦτο, ἀλλὰ νύκτα βαθεῖαν ἐροῦσιν εἶναι, βραδυτῆτα καὶ μακρὸν χρόνον τοῦ ὑψὲ δηλοῦντος. Καὶ ὅτι νύκτα λέγει, καὶ οὐχ ἑσπέραν, ἐπήγαγε τῆ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων. «Καὶ ἤκον, οὕπω ὡς οἱ λοιποὶ φασί, τὰ ἀρώματα φέρουσαι, ἀλλὰ θεωρῆσαι τὸν τάφον, καὶ εὑρον τὸν σεισμὸν γεγονότα, καὶ καθήμενον τὸν Ἄγγελον ἐπὶ τοῦ λίθου, καὶ ἀκηκόασιν παρ' αὐτοῦ, Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη. Ὅμοίως ὁ Ἰωάννης ἐν μιᾷ τῶν Σαββάτων, φησὶ, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἦλθε πρῶτὴ σκοτίας ἔτι οὕσης εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. Πλήν παρὰ τούτῳ σκοτίας ἔτι οὕσης εἰς τὸ μνημεῖον προεληλύθει. Ὁ δὲ Λουκᾶς φησὶ, τὸ μὲν Σάββατον ἡσύχαταν κατὰ τὴν ἐντολήν, τῆ δὲ μιᾷ τῶν Σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἦλθον φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα. Εὑρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου». Ὁ βαθεὺς ὄρθρος, ἴσως προὑποφαινόμενην αὐγὴν τὴν ἐωθινήν ἐμφανίζει τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων, διὰ τὸ παρωχηκέναι ἤδη τελείως σὺν τῇ μετ' αὐτὸ νυκτὶ πᾶν τὸ Σάββατον, καὶ ἑτέραν ἀρχεσθαι ἡμέραν, ὅτε ἦλθον τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μύρα φέρουσαι ὄθεν δῆλον ὡς ἀνειστήκει πρὸ πολλοῦ. Τούτῳ κατακολουθεῖ καὶ ὁ Μάρκος λέγων «Ἐγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτὸν, καὶ λίαν πρῶτὴ τῆς μιᾶς Σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος

(1) Τὸν θεῖον τοῦτον Διονύσιον κανονικὸν ὀνομάζει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ α'. Κανόνι. Οὗτος δὲ πρῶτος ὁ ἅγιος φαίνεται ὅτι κατέβαλε τὰ θεμέλια τοῦ δόγματος τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων. Λέγει γὰρ ἐν τῇ ε'. ἀποκρίσει πρὸς τὸν Σαμουαῖα. «Αὐτὸς ἐγένετό μοι εἰς Θεὸν καὶ

Κύριον Ἰησοῦν ὁ εἰς ὧν Λόγος, μιὰ αὐτοῦ ὑπόστασις, καὶ ἐν πρόσωπον,» ἐπάνω δὲ εἰς τὰ θεμέλια ταῦτα ὁ θεῖος Κρίλλος καὶ ἡ γ'. Σύνοδος μετὰ ταῦτα τὸ μέγα δόγμα τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως ἐπωκοδόμησαν.

τοῦ ἡλίου». Λίαν μὲν γὰρ πρῶτ' καὶ οὗτος εἶπεν, ὅπερ ταυτόν ἐστι, τῷ βαθέος ὄρθρου. Καὶ ἐπήγαγεν, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν δῆλον ὡς ὄρθρου βαθέος, καὶ λίαν πρῶτ' κατήρχθη, παρέτειναν δὲ κατὰ τὴν πορείαν, καὶ περὶ τὸ μνημεῖον διατρίβουσαι μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου. Καὶ λέγει καὶ τότε ταύταις ὁ Νεανίσκος ὁ λευχείμων, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. Τούτων οὕτως ἐγόντων, τοῦτο τοῖς ἀκριβολογουμένοις ἀποφαινόμεθα (1), κατὰ ποίαν ὥραν, ἢ καὶ ποῖον ἡμῴριον, ἢ ὥρας τέταρτον, ἄρχεσθαι προσῆκε τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει χαρᾶς. Τοὺς μὲν λίαν ἐπιταχύναντας, καὶ πρὸ νυκτὸς ἤδη μετούσης ἀνιέντας, ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς μεμφόμεθα, ὡς παρ' ὀλίγον προκαταλύοντας τὸν δρόμον, λέγοντος ἀνδρὸς σοφοῦ· «Οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παραμικρὸν,» τοὺς δὲ ἐφυστερίζοντας καὶ διαρκούντας ἐπὶ πλείστον, καὶ μέχρι τετάρτης φυλακῆς ἐγκαρτεροῦντας, καθ' ἣν καὶ τοῖς πλείουσιν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπεφάνη, ὡς γενναίους καὶ φιλοπόνους ἀποδεχόμεθα. Τοῖς δὲ μεταξὺ, ὡς ἐκινήθησαν, ἢ ὡς ἠδυνήθησαν, ἀναπαυσάμενοι, μὴ πάνυ διοχλῶμεν, ἐπεὶ μὴδὲ τὰς ἐξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως, μὴδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν, ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ, οὐδεμίαν. Καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκαμοῦσι, καὶ μονοноῦ ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως. Ἐἰ δὲ τινες, οὐχ ὅπως οὐχ ὑπερτιθέμενοι, ἀλλὰ μὴδὲ νηστεύσαντες ἢ καὶ τρυφήσαντες, τὰς προαγούσας, τέσσαρας, εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τελευταίας δύο καὶ μόνας ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέντες τὴν τε Παρασκευὴν καὶ τὸ Σάββατον, μέγα τι καὶ λαμπρὸν ποιεῖν νομίζουσιν, ἂν μέχρι τῆς ἕως διαμείνωσιν, οὐκ ὀφθαί τὴν ἴσην ἀθλήσιν αὐτοὺς πεποιεῖσθαι, τοῖς τὰς πλείονας ἡμέρας προσηκόσι. Ταῦτα μὲν, ὡς φρονῶ, συμβουλεύων περὶ τούτων ἔγραψα.

Ἑρμηνεῖα.

Φαίνεται ὅτι ἐρώτησεν ὁ θεὸς Βασιλεῖδης τὸν μακάριον τοῦτον Διονύσιον διὰ τὴν τοῦ φανερῶς ἐγγράφως τὴν ἀκριβῆ ὥραν, καθ' ἣν ἀνέστη ὁ Χριστὸς, καὶ πότε πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἡ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ ἡ τῆς νηστείας κατάλυσις· διότι, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν παρούσαν ἐπιστολὴν, εἶχον κάποιαν διαφωνίαν οἱ χριστιανοὶ ἀναμεταξύ τους περὶ τούτου· καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἡ χαρὰ τῆς ἑορτῆς καὶ ἡ τῆς νηστείας κατάλυσις ἀφ' ἑσπέρας, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εὐρισκόμενοι· ἄλλοι δὲ πάλιν, πῶς ὅταν λαλήσῃ ὁ πετεινὸς, ὅποιοι ἦσαν οἱ ἐν τῇ Ρώμῃ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐζήτησε νὰ τοῦ γράψῃ ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἀρχίζῃ ἡ ἑορτὴ καὶ ἡ κατάλυσις ἀπὸ ὅλους συμφώνως εἰς ὥραν διωρισμένην. Πρὸς ταύτην λοιπὸν τὴν ἐρώτησιν ἀποκρινόμενος ὁ ἱερὸς Διονύσιος λέγει, πῶς ἡ ἀκριβὴς καὶ τελεία ὥρα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως ὅπου ζητεῖ, εἶναι δύσκολον καὶ σφαλερὸν νὰ διορισθῇ· διότι (λέγει) πῶς μὲν πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἡ χαρὰ τῆς ἑορτῆς καὶ ἡ κατάλυσις ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο ἀπὸ ὅλους συμφώνως κηρύττεται καὶ ὁμολογεῖται. Ἐν ποίᾳ δὲ ὥρᾳ ἀνέστη, τοῦτο εἶναι τὸ ἀπορον, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ ἐφανέρωσαν μόνον τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐλθόντας εἰς τὸ μνημεῖον καὶ εἶπον, ὅτι ὅλοι εὗρον ἀναστάντα τὸν Κύριον, ἀμὴ δὲν ἐσημείωσαν καὶ τὴν ὥραν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη· μὲ τὸ νὰ λέγουσιν, ὁ μὲν Ματθαῖος, ὅτι ἦλθον αἱ γυναῖκες ὀψέ Σαββάτων, ὁ δὲ Ἰωάννης, πρῶτ' σκοτίας ἔτι οὔσης, ὁ δὲ Λουκᾶς, ὄρθρου βαθέος, καὶ ὁ Μάρκος, λίαν πρῶτ' καὶ κατὰ ποίαν μὲν ὥραν ἀνέστη ὁ Κύριος, κἀνένας δὲν ἐφανέρωσαν. Ὅτι δὲ ἐκεῖνοι ὅπου ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον ὕστερα ἀπὸ τὸ Σάββατον πρὸς τὸ ξημέρωμα τῆς Κυριακῆς δὲν εὗρον τὸν Κύριον εἰς τὸν τάφον, τοῦτο ὁμολογοῦσιν ὅλοι, καὶ κάμμία διαφωνία, ἢ ἐναντιότης δὲν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι εἶναι ἀνάμεσα εἰς αὐτούς. Πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ τὸ ζήτημα εἶναι παραμικρὸν, ἂν δηλ. οἱ θεοὶ Εὐαγγελισταὶ συμφωνοῦντες, ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς ἀνέτειλεν ἀπὸ τὸν τάφον τὸ Φῶς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος, διὰ τὴν ὥραν μόνον τῆς Ἀναστάσεως διαφέρονται· ἀλλ' ἡμεῖς, λέγει ὁ ἅγιος, καὶ τὸ παραμικρὸν τοῦτο θέλομεν διορθῶσαι, ἥτοι θέλομεν εὑρεῖ συμφώνους καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοὺς θεοὺς Εὐαγγελιστάς, ἀνίσως συμβιβασάσωμεν εὐγνωμόνως πρὸς ἀλληλα τὰ θεῖα ρητά. Διότι ἐκεῖνο ὅπου λέγει ὁ ἱερὸς Ματθαῖος, ὀψέ Σαββάτων, οἱ μὲν πολλοὶ θέλουν νομίσαι, κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν, ὅτι δηλοῖ τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου, οἱ δὲ τὸν σφώτερον ἐννοοῦντες, θέλουν εἶπεῖ, ὅτι δηλοῖ νύκτα βαθεῖαν. Τὸ γὰρ ὀψέ, κατὰ τὴν κυριολεξίαν του, βραδύτητα καὶ πολλὴν ἀργοπορίαν δηλοῖ· ταυτόν εἶπεῖν, τὸ μετὰ τὸ Σάββατον διάστημα (2), καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὕστερον ὁ Εὐαγγελιστὴς, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων. Τὸ ὀψέ λοιπὸν τοῦ Ματθαίου, καὶ τὸ σκοτίας ἔτι οὔσης τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὸ ὄρθρου βαθέος τοῦ Λουκᾶ, καὶ τὸ λίαν πρῶτ' τοῦ Μάρκου, ταῦτοσήμαντά εἰσι. Δηλοῦσι γὰρ ὅτι, ἀφ' οὗ ἐπέρασε τὸ Σάββατον καὶ ὅλη ἡ νύκτα τοῦ Σαββάτου, καὶ ὅταν ἀρχισεν ἡ αὐγὴ τῆς Κυριακῆς, ἦλθον αἱ γυναῖκες, καὶ ἔφερον τὰ ἀρώματα, πρὸ τοῦ δὲ νὰ ὑπάγουν αὐταὶ φανερόν ὅτι ἦτον ἀναστημένος ὁ Κύριος· διότι ἀρχισαν μὲν τὴν ὁδοιπορίαν λίαν πρῶτ', ὡς ὁ Μάρκος εἶπεν, ἐπειδὴ δὲ ἐξώδευσαν τὸν καιρὸν εἰς αὐτὴν, εἰς τὸ μνημεῖον ἔμειναν ἕως ὅτου ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος. Δι' ὃ ἐπιφέρει ὁ αὐτὸς,

(1) Ἐν ἄλλοις ἀπολογοῦμεθα.

(2) Ὅτι δὲ τὸ ὀψέ, τὸ ὕστερον δηλοῖ καὶ ἀντὶ τῆς μετὰ προθέσεως ἐκλαμβάνεται, καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ Κυροπαιδείᾳ

μαρτυρεῖ, εἰπὼν· «Ὅψέ τοῦ πολέμου.» Ἀντὶ τοῦ μετὰ τὸν πόλεμον.

ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου. Τούτων οὕτως εἰρημένων, λέγει ὁ Ἅγιος, εἰς ἐκείνους ὅπου ἀκριβῶς ἐξετάζουν εἰς ποίαν ὥραν τῆς νυκτός, ἢ εἰς ποῖον ἡμῶριον, ἢ καὶ εἰς ποῖον τέταρτον τῆς ὥρας πρέπει νὰ ἀρχίζουσι τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κατάλυσιν, τοῦτο ἀποφαντικῶς ὀρίζομεν, ὅτι ἐκείνους μὲν ὅπου πολλὰ ταχυνέουσιν, καὶ πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καταλύσουσι, τούτους ὡς μικροψύχους καὶ λαιμάργους κατηγοροῦμεν, ἐπειδὴ διὰ ὀλίγον διάστημα ὅπου ἔχουσι ἀκόμῃ νὰ ὑπομείνουσι νήστευσι, καταλύουσι πρὸ καιροῦ τὸν δρόμον τῆς νηστείας ὅπου ἔκαμαν, εἰς καιρὸν ὅπου λέγει ἕνας σοφός, ὅτι καὶ τὸ παραμικρὸν πρᾶγμα, γενόμενον εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, δὲν εἶναι παραμικρὸν (1), (διότι ἂν ᾔῃαι καλὸν, γεννᾷ μεγάλους μισθοὺς, καὶ ἂν ᾔῃαι κακὸν, γεννᾷ μεγάλας ποινὰς εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν). Ἐκείνους δὲ ὅπου ἐκ τοῦ ἐναντίου βραδύνουσι καὶ καρτεροῦσι νήστευσι ἕως τὴν τέταρτην φυλακὴν τῆς νυκτός, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφάνη ὁ Σωτὴρ ὅτε ἔζη, περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐρχόμενος πρὸς τοὺς Μαθητάς του, ταύτῃν εἶπεν, τοὺς καρτεροῦντας ἕως τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς, τούτους ὡς ἀνδρείους ἐπαινοῦμεν καὶ φιλοπόρους. Εἰς ἐκείνους δὲ, ὅπου εἰς τὸ ἀναμεταξὺ τοῦ μεσονυκτίου καὶ τῆς αὐγῆς τὸ διάστημα κατέλυσαν τὴν νηστείαν, καθὼς ἐδυνήθησαν, δὲν προξενοῦμεν πολλὴν ἐνόχλησιν, πῶς τάχα δὲν ἐκαρτέρησαν ἕως καὶ εἰς τὴν αὐγὴν, ἐπειδὴ μήτε τὰς ἐξ τῆς μεγάλης ἐβδομάδος ἡμέρας ὅλοι ὁμοίως νηστεύουσιν, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ὅσας ἄσαιτο διαπερνοῦσιν, ἄλλοι τὰς δύο, ἄλλοι τὰς τρεῖς, ἄλλοι τὰς τέσσαρας, καὶ ἄλλοι κάμμιαν ἄσαιτο δὲν ἀπερνοῦσιν. ὅθεν εἰς ἐκείνους μὲν ὅπου ἀπέκαμαν πλέον, καὶ σχεδὸν ὀλιγοθύμησαν ἀπὸ τῆς νηστείας, συγχώρησις δίδεται διὰ τὴν ταχυτέραν κατάλυσιν τῆς νηστείας. Ἐκεῖνοι δὲ ὅπου ὄχι μόνον ἄσαιτο δὲν ἐπέρασαν κάμμιαν ἡμέραν τῆς μεγάλης ἐβδομάδος, ἀλλὰ μηδὲ ἐνήστευσαν μὲν ξηροφαγίαν καὶ μονοφαγίαν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐτύρησαν τὰς τέσσαρας, εἶτα τὰς δύο μόνας, τὴν μεγάλην Παρασκευὴν καὶ τὸ μέγα Σάββατον ἄσαιτο διαπεράσαντες, νομίζουσιν ὅτι κάμνουσι μέγα τι καὶ λαμπρὸν κατόρθωμα ἂν μείνωσι νήστευσι ἕως τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς· οὗτοι, λέγω, δὲν νομίζω πῶς ἐδοκίμασαν τὴν αὐτὴν κακουχίαν μὲν ἐκείνου, ὅπου ἐνήστευσαν ὀλοκλήρους τὰς τέσσαρας ἡμέρας. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν πθ'. τῆς ς'.

ΚΑΝΩΝ Β'.

Περὶ δὲ τῶν ἐν ἀφείδρῳ γυναικῶν, εἰ προσῆκεν αὐτάς οὕτω διακειμένας εἰς τὸν ναὸν εἰσιέναι τοῦ Θεοῦ, περιττὸν καὶ τὸ πυθάνεσθαι νομίζω. Οὐδὲ γὰρ αὐτάς, οἶμαι, πιστάς οὔσας καὶ εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτω διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι· οὐδὲ γὰρ ἢ τὴν δωδεκαετῆ ρύσιν ἔχουσα πρὸς τὴν ἴαριν εἰθιγεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνου τοῦ κρασπέδου. Προσεύχεσθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν ἔχη τις καὶ ὡς ἂν διάκηται μεμνήσθαι τοῦ Δεσπότη, καὶ δεῖσθαι βοήθειας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον· εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁ μὴ πάντῃ καθαρὸς καὶ ψυχῇ, καὶ σώματι, προσιέναι κωλυθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Ἐρωτηθεὶς καὶ περὶ τούτου ὁ ἅγιος, ἀνίσως αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς καταμηνίσις αὐτῶν εὐρισκόμεναι (2) πρέ-

(1) Τὸ γνωμικὸν τοῦτο τὸ λέγον· «Τὸ μικρὸν ἐν βίῳ οὐ παραμικρὸν,» αὐτολεξεὶ ἀναφέρει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ περὶ βαπτίσματος δευτέρου λόγου, λέγων ὅτι εἶπε τοῦτό τις τῶν παρ' ἡμῖν σοφῶν. Τίς δὲ ὁ σοφὸς οὗτος; ἡμῖν ἀδελφον.

(2) Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐν ἀφείδρῳ, διατι ἀπὸ, ἦτοι χωριστὰ ἀπὸ τὰς ἐδρας τῶν λοιπῶν αἱ ἑβραίδες γυναῖκες ἐκάθητο καὶ ἡσύχαζον, ὅταν ἤθελεν ἔλθει εἰς αὐτάς ἢ τῶν καταμηνίων ρύσις, ἕως ὅπου ἀπερνοῦσαν ἐπτὰ ἡμέραι, ἢ καὶ περισσώτεραι, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Ζωναράς. «Γυνὴ γὰρ, φησὶν, ἥτις ἂν ἦ ρέουσα αἵματι καὶ ἔσται ἢ ρύσις αὐτῆς ἐν τῷ σώματι αὐτῆς, ἐπτὰ ἡμέρας ἔσται ἐν τῇ ἀφείδρῳ αὐτῆς. Πᾶς ὁ ἀπτόμενος αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἐσπέρας». (Λευϊτικ. ιβ'. 19.). Καὶ πάλιν «καὶ γυνὴ ἐν ρύσει αἵματος ἡμέρας πλείους, οὐκ ἐν καιρῷ τῆς ἀφείδρου αὐτῆς, ἐὰν καὶ ρέῃ μετὰ τὴν ἀφείδρου αὐτῆς, καὶ πᾶσαι αἱ ἡμέραι ρύσεως ἀκαθαρσίας αὐτῆς, καθάπερ αἱ ἡμέραι τῆς ἀφείδρου αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται» (αὐτόθι 26.). Διατι δὲ τὴν ρύσιν τοῦ τοιοῦτου αἵματος καὶ τὴν ταύτην ἔχουσαν γυναῖκα ἀκάθαρτον ὠνόμασεν ὁ Θεός; φαίνεται γὰρ ὅτι ἢ ρύσις αὕτη καθ' ὁ φυσικὴ καὶ παρὰ Θεοῦ, οὕτω γίνεσθαι συγχωρηθεῖσα μετὰ τὴν παράβασιν, οὔτε ἁμαρτία ἐστίν, οὔτε ἀκαθαρσία. «Οὐ γὰρ ἀληθῶς ἁμαρτία ταῦτα, οὐδὲ ἀκαθαρσία, κατὰ τὸν Χρυσόστομον» (σελ. 1059. τοῦ α. τόμου τῆς σειρ.) καὶ τῶν κατὰ φύσιν

γινόμενων οὐδὲν ἀληθῶς ἀκάθαρτον, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, (αὐτόθι 1057.) καὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον, ἢ Διόδωρον, οὐδὲν ἀκάθαρτον εἰ μὴ πονηρὰ διαθέσις (αὐτόθι 1032.). Δι' ὅ καὶ αἱ ἀποστολικαὶ διαταγαὶ (βιβλ. ς'. κεφ. κς'.) οὔτε νόμιμος μίξις, οὔτε λέχος, οὔτε αἵματος φορὰ, οὐκ ὀνειρώξις, μιᾶναι δύναται ἀνθρώπου φύσιν, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα χωρῖσαι, ἢ μόνῃ ἀσέβεια καὶ παράνομος πρᾶξις. Διατι λοιπὸν, ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὄχι μόνον ὁ παλαιὸς Νόμος, ἀλλὰ καὶ οἱ Κανόνες τῶν Πατέρων ἀποφασίζουσιν ἀκάθαρτον τὴν τὰ ἔμμηνα πάσχουσαν γυναῖκα; Πρὸς τοῦτο, ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν Πατέρων ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἀκάθαρτος ἢ ρύσις τῶν καταμηνίων τούτων αἱμάτων λέγεται, Α'. κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι κοινῶς συγχαινώμεθα, καὶ ἀκάθαρτα καὶ βδελυκτὰ νομίζομεν ὅσα ἢ φύσις διὰ τῶν πόρων τοῦ σώματος, ὡς ἄχρηστα ἐκβάλλει καὶ περιττά. Τὰς κυψελίδας, λέγω, τῶν ὠτων, τὰς τσίμπλας τῶν ὀφθαλμῶν, τὰς μύξας τῆς ρινός, τὰ φλέγματα τοῦ στόματος, τὰ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα τῆς γαστρῆς, οὕτω δὲ καὶ τὰ καταμήνια τῶν γυναικῶν. Β'. λέγονται ἀκάθαρτα ταῦτα, ἐπειδὴ διὰ τῶν φυσικῶν ὁ Θεὸς παιδεύει τὰ γνωμικά, ἦτοι τὰ ἠθικά, καὶ διδάσκει διὰ τούτων, ὅπως ἐκεῖνα παγγάλεπα, κατὰ τὸν Θεοδώρητον (σελ. 1057. τοῦ α. τόμου τῆς σειρ.). Εἰ γὰρ τὰ ἀκούσια μιᾶναι, πολλῶ μᾶλλον ἐνάγῃ τὰ ἐκούσια

πει νὰ ἐμβαίνουσιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι χρεῖα μήτε νὰ τὸ ἐρωτῶσιν, ἐπειδὴ ἐκεῖναι, ἂν ἔχωσι τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν εἰς τὰ θεῖα, θέλουν ἐμποδισθῆ ἀπὸ λόγου των, καὶ δὲν θέλουν τολμήσει ποτὲ νὰ πλησιάσουν εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, καὶ νὰ μεταλάβουν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος καὶ αἰ-

(1062. αὐτόθι), ἦτοι ἂν τὰ φυσικὰ καὶ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου γινόμενα ἦναι ἀκάθαρτα, πόσῳ μᾶλλον εἶναι ἀκάθαρτα τὰ ἀμαρτήματα, ὅπου κάμει μὲ τὸ θέλημά του. Γ'. λέγει ἀκάθαρτα τὰ καταμήνια τῶν γυναικῶν ὁ Θεὸς (τὸ ὅποιον καὶ κατὰ ἀλήθειαν εἶναι τὸ μόνον καὶ κυρίως αἷτιον), διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἄνδρας νὰ μὴ σμίγουν μὲ αὐτάς, ὅταν ἔχουν τὰ τοιαῦτά των καταμήνια, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος (σελ. 1062. αὐτόθι.), ἕνα μὲν, διὰ τὴν σμικρότητα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν τιμὴν τῶν γυναικῶν, ὡς λέγει ὁ Ἰσίδωρος (αὐτόθι 1058.), καὶ τὴν αἰδῶ τοῦ νόμου τῆς φύσεως, κατὰ τὸν Φίλωνα, κυρίως δὲ καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὴν πρόνοιαν τῶν γεννωμένων παιδίων. Διότι τὰ ἐκ τῶν τοιοῦτων σισαπημένων, ἀχρήστων καὶ μεμολυσμένων αἱμάτων τῶν καταμηνίων συλλαμβανόμενα καὶ διαπλαττόμενα βρέφη, ἀσθενέστερα γίνονται εἰς τὴν φύσιν, καὶ εἰς ἄλλα μὲν πολυποίκιλα πάθη ὑπόκεινται, μάλιστα δὲ εὐκολώτατα τὴν λέπραν γεννῶσι καὶ λωδὰ γίνονται, καθὼς συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώρητος, καὶ ὁ Ἰσίδωρος, καὶ ὁ Διόδωρος τοῦτο λέγουσιν (σελ. 1034 καὶ 1058 καὶ 1062. τοῦ α. τόμου τῆς σειρ.). Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀκάθαρτον ὠνόμασε τὴν τὰ καταμήνια ἔχουσαν καὶ ἀκάθαρτον τὸν συναπτόμενον ἄνδρα μὲ αὐτὴν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ τοὺς λεπρούς ἐνομοθέτησε νὰ ἀποδιώκωνται ἐξω τῶν πόλεων καὶ πάσης συναναστροφῆς ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Ἰσίδωρον, ἵνα καὶ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ διὰ τὴν λέπραν καὶ ἀποδιώξιν τῶν μελλόντων γεννηθῆναι παιδίων τοὺς ἐμποδίσῃ τοὺς γονεῖς ἀπὸ τὸ νὰ σμίγουν ἐν καιρῷ τοιοῦτω. "Ὅθεν καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ διαταγαὶ (Βιβλ. ς'. κεφ. . .) τοῦτο τὸ ἴδιον διορίζουσι. «Τῶν φυσικῶν φαινομένων ταῖς γυναιξίν, οἱ ἄνδρες μὴ συνερχέσθωσαν προνοίας ἕνεκα τῶν γεννωμένων». Ὁ δὲ Θεὸς προβαίνωντας εἰς τὸ ἔμπροσθεν, προστάζει καὶ νὰ ἐξολοθρευῶνται καὶ νὰ θανατόνωνται οἱ ἄνδρες, ὅπου κοιμηθῶν μὲ τὰς γυναικάς των ὅταν ἔχουν τὰ καταμήνια. «Καὶ ἀνὴρ ὅς ἂν κοιμηθῆ μετὰ γυναικὸς ἀποκαθημένης καὶ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς, τὴν πυγὴν αὐτῆς ἀπεκάλυψε, καὶ αὕτη ἀπεκάλυψε τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος αὐτῆς, ἐξολοθρευθήσονται ἀμφότεροι ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτῶν (Λευϊτικ. κ'. 18)». Δι' ὅ καὶ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ σημεῖον τοῦ δικαίου ἀνθρώπου λέγει νὰ ἦναι, τὸ νὰ μὴ σμίγῃ μὲ τὴν γυναῖκά του, ὅταν ἔχη τὰ καταμήνια της. «Καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφῆδρω οὖσαν οὐ προσεγγιεῖ» (κεφ. ιη. 8.). Διὰ ταῦτα πάντα λοιπὸν θέλοντας ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ εὐλάβειαν καὶ φόβον ὅχι μόνον εἰς τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ἀκράτητον ὁρμὴν τῶν ἀνδρῶν, καὶ πάλαι καὶ νῦν διὰ τῶν ἁγίων του ἐμπόδισεν αὐτάς ἀπὸ τὸ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν καθ' αὐτὸ ναὸν καὶ νὰ μεταλαμβάνουν τὰ θεῖα Μυστήρια, καθὼς καὶ ὁ Κανὼν οὗτος τοῦ θεοῦ Πατρὸς ἀποφασίζει. Ἀλλὰ καὶ ὁ ζ'. τοῦ Τιμοθέου παρομοίως ταύτας ἐμποδίζει νὰ μὴ μεταλαμβάνουν, ἕως οὐ νὰ καθαρισθῶν. Ὁ δὲ ς'. τοῦ αὐτοῦ ἐμποδίζει ταύτας καὶ νὰ μὴ βαπτίζωνται, ἕως οὐ νὰ καθαρισθῶν. Συμφώνως δὲ μὲ τοὺς ἱεροὺς τούτους Κανόνας θεσπίζει καὶ ἡ ιζ'. τοῦ σοφοῦ Λέοντος Νεαρά, διορίζουσα, "Ὅτι τόσον αἱ τίκτουςαι γυναῖκες, ὅσον καὶ ἐν τοῖς καταμηνίοις οὖσαι, ἀβάπτισταί μὲν οὖσαι, νὰ μὴ βαπτίζωνται, βαπτισμέναι δὲ οὖσαι, νὰ μὴ μεταλαμβάνουν, ἐὰν πρῶτον δὲν ἴκαθαρισθῶν. Ἐξω μόνον ἂν τύχῃ εἰς αὐτάς θανατηφόρος ἀσθένεια. Βί δὲ καὶ μερικοὶ προ-

βάλλουσι τὸ κζ'. καὶ κη'. καὶ λ'. Κεφ. τοῦ ς'. Βιβλ. τῶν Ἀποστολικῶν διαταγῶν, ὅπου λέγεται, ὅτι αἱ γονόρροιαι καὶ ἐνυπνιασμοὶ, καὶ κάθαρσις ἢ φυσικὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅτι εἶναι παρατηρήματα Ἰουδαϊκὰ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα φαινόμενα ἐναντία εἰς τοὺς ἀνωτέρω Κανόνας, ἀποκρινόμεθα, Α'. ὅτι τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποίαν εἶπον ταῦτα οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, αὐτοὶ μόνον πάλιν οἱ ἴδιοι τὴν ἐξήγησαν. Αὕτη δὲ ἦτο, διατὶ αἱ ἐν τοῖς καταμηνίοις οὖσαι γυναῖκες ἐνόμιζον πῶς εἰς τὰς ἡμέρας τῆς καθάρσεως αὐτῶν ἦσαν κεναί, καὶ ὑστερημέναι ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὅθεν καὶ οὐδὲ νὰ προσευχηθῶν ἤθελον, οὔτε βιβλίον θεῖον νὰ ἀναγνώσουν, ἢ καὶ νὰ ἀκούσουν. Δι' ὅ, ἵνα ταύτην τὴν ὑπόνοιαν ἀναίρῃσιν, εἶπον ὅσα εἶπον ἐκεῖ «Εἰ γὰρ νομίσεις, ὦ γύναι, φησὶν, ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἐν ἀφῆδρω οὖσα, τοῦ ἁγίου Πνεύματος κενὴ τυγχάνειν, ἄρα τελευτήσασα ἐξαίφνης, κενὴ Πνεύματος καὶ ἀπαρησίαστος τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος ἀπελεύσῃ.» Καὶ πάλιν «Σὺ οὖν, ὦ γύναι, καθὼς λέγεις, εἰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀφῆδρου κενὴ τυγχάνεις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἀκαθάρτου πεπλήρωσαι. Μὴ προσευχομένη γὰρ, μηδὲ ἀναγινώσκουσα, ἀκοντα αὐτὸν προσκαλέσῃ (αὐτόθι κς'). Δι' ὅ τῶν ματαίων ἀπόσχου λόγων, ὦ γύναι, καὶ ἔσο μεμνημένη πάντοτε Θεοῦ τοῦ σὲ δημιουργήσαντος, καὶ προσεύχου αὐτῷ κτλ.» Ὅρα δὲ ὅτι οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι συγχωροῦσιν εἰς τὰς τοιαύτας γυναῖκας νὰ προσεύχωνται μόνον καὶ νὰ μνημονεύουσι τοῦ Θεοῦ, καθὼς ταῦτα τὰ δύο αὐτολεξεῖ περιέχει καὶ ὁ τοῦ Διονυσίου οὗτος Κανὼν. Δὲν συγχωροῦσιν ὅμως αὐτάς καὶ νὰ μεταλαμβάνουν, ἢ νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς περιθωρίοις παραγεγραμμένον (ἐν ἄλλοις Βῶχαριστίας μεταλαβεῖν), ὡς μὴ εἰς τὸ καθ' αὐτὸ κείμενον εὐρισκόμενον τῶν Διαταγῶν, ἢ οὐδεμίαν, ἢ πολλὰ ὀλίγην ἔχει τὴν δύναμιν. Β'. Ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ ταύτην καὶ ἀσφαλεστέραν ἀπόκρισιν, ὅτι ἡμεῖς ἕνα χρέος ἀπαραίτητον ἔχομεν, νὰ ὑπακούωμεν, καὶ νὰ ἀκολουθοῦμεν εἰς τοὺς Κανόνας μὲ ἀδιάκριτον ὑπακοήν, καὶ ὅχι νὰ καθήμεθα κριταὶ καὶ ἐξετασταὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος προστεταγμένων, διὰ τί τοῦτο, καὶ διὰ τί ἐκεῖνο λέγοντες, ἵνα μὴ ὑποπέσωμεν εἰς τὰ φρικωδέστατα ἐπιτίμια τῶν παραβαινόντων τοὺς Κανόνας. Σφραγὶς δὲ τῶν εἰρημένων ἀπάντων ἄς ἦναι ὁ μέγας Βασιλεὺς καὶ οὗτος γὰρ ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ (ἄρα κατ' ἐπιτομ. τθ') ἐμποδίζει τὰς τοιαύτας γυναῖκας ἀπὸ τὸ νὰ κοινωνοῦν. Ἐξίσου γὰρ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀπὸ τὴν κοινωνίαν ἐμποδίζει ἔχοντας τὰ συνήθη καὶ φυσικὰ τους, ἄνδρας μὲν τὸν ἐνυπνιασμόν, γυναῖκας δὲ τὰ καταμήνια. Λέγει γὰρ ἀκολούθως «Ἐγὼ δὲ ἔγνων, ὅτι ταῦτα κατωρθώθη Χριστοῦ χάριτι, καὶ ἐν ἀνδράσι καὶ ἐν γυναιξὶ πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον γνησίᾳ». Ἀλλὰ γὰρ αὐτὸ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς διορίζεται ἐν τῷ Κανόνι, φέρων εἰς μαρτυρίαν τὸν παρόντα τοῦ Διονυσίου καὶ τὸν ζ'. Τιμοθέου καὶ τὸν παλαιὸν Νόμον. Βίπα δὲ ἀνωτέρω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνουν αἱ τοιαῦται γυναῖκες εἰς τὸν καθ' αὐτὸ ναὸν, διατὶ εἰς τὰ προαύλια (ἢ καὶ τοὺς προναῶς καὶ τὸν νάρθηκα) τοῦ ναοῦ νὰ ἐμβαίνουν ἔχουσιν τὴν εὐδειαν κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα. Σὺν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις βέβαιοι προσέτι τὸν παρόντα Κανόνα τοῦ ἁγίου καὶ Πέτρος ὁ Διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν τῇ ιη'. αὐτοῦ ἀποκρίσει λέγων, ὅτι ἀνίσως ἐτοιμασθῆ ἢ γυνὴ νὰ εὐλογηθῆ,

ματος, εύρισκόμενοι εἰς τοιαύτην κατάστασιν τῶν καταμνηνίων των. Διότι, δύνανται νὰ ἐνθυμηθοῦν καὶ τὴν αἰμορροούσαν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὁποία διὰ τὴν ρύσιν τοῦ αἵματός της δὲν ἐτόλμησεν ἀπὸ πολλὴν εὐλάβειαν νὰ πιάσῃ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μόνον τὴν ποδίαν τοῦ ἱματίου του. Δὲν εἶναι ὁμοῦς ἐμποδισμένον νὰ προσεύχεται κάθε μία ἀπὸ αὐτάς ὅπως καὶ ἂν εὕρισκεται (εἴτε κατ' ἰδίαν εἰς τὸν οἶκόν της, ἢ καὶ ἐν τῷ προνόφῳ τῆς Ἐκκλησίας), παρακαλοῦσα τὸν Θεόν, καὶ ζητοῦσα βοήθειαν καὶ σωτηρίαν παρ' αὐτοῦ. Κωλύεται ὁμοῦς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ταῦτόν εἰπεῖν, νὰ μεταλάβῃ τῶν ἁγιασμάτων ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν εἶναι καθαρὸς ψυχῇ καὶ σώματι, ὅποιαί εἰσι καὶ αἱ μετὰ τῶν καταμνηνίων γυναῖκες.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Αὐτάρχεις δὲ καὶ οἱ γεγαμηκότες ἑαυτῶν ὀφείλουσιν εἶναι κριταί. Ὅτι γὰρ ἀπέχεσθαι ἀλλήλων προσῆκον ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσῃ τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὦσιν, [ἀ. Κορινθ. ζ'. 5] ἀκηκόασι Παύλου γράφοντος.

Ἑρμηνεία.

Καὶ διὰ τοὺς ὑπάνδρους, ἐρωτηθεὶς ὁ Ἅγιος, ἂν πρέπη νὰ ἐγκρατεύωνται ἀπ' ἀλλήλων, ἀποκρίνεται, ὅτι εἰς τοῦτο πρέπη νὰ γίνωνται αὐτοὶ μοναχοὶ τοὺς ἀρκετοὶ κριταί, ἐπειδὴ εἶναι πρέπον καὶ δίκαιον κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, ὅταν καταγίνωνται εἰς προσευχὴν (1) νὰ ἀπέχωσι καὶ ἀπὸ τὴν σωματικὴν συνάφειαν, καὶ τοῦτο νὰ γίνεται με συμφωνίαν καὶ τῶν δύο μερῶν, τοῦ ἀνδρὸς δηλ. καὶ τῆς γυναικὸς, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ πειράξις ὁ ἐχθρὸς τὸ ἕνα μέρος, καὶ τότε γένηι ἡ ἐγκράτεια τοῦ ἑνὸς βλάβη τοῦ ἄλλου. Ἐὰν γὰρ νικᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τὸ ἕνα μέρος καὶ δὲν συγχωρηταὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ τὴν ἀπολαύσῃ, ἐνδέχεται νὰ πέσῃ με ἄλλην γυναῖκα καὶ νὰ ἀμαρτήσῃ, κατὰ τὸν Ζωναράν.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

Οἱ δὲ ἐν ἀπροαιρέτῳ νυκτερινῇ ρύσει γενόμενοι, καὶ οὗτοι τῷ ἰδίῳ συνειδότετι κατακολουθεῖτωσαν, καὶ ἑαυτοὺς, εἴτε διακρίνονται περὶ τούτου, εἴτε μὴ, σκοπέιτωσαν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ἀὸ διακρινόμενος, φησὶν, ἐὰν φάγη, κατακέκριται». [Ρωμ. ιδ'. 23.] Καὶ ἐν τούτοις εὐσυνείδητος ἔστω, καὶ εὐπαρησιαστος, κατὰ τὸ ἴδιον ἐνθύμιον, πᾶς ὁ προσίων τῷ Θεῷ. Ταῦτα σὺ μὲν τιμῶν ἡμᾶς (οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ἀγαπητέ,) τὰ πύσματα ἡμῶν προσήγαγες ὁμόφρονας ἡμᾶς, ὡσπερ οὖν ἐσμέν, καὶ ὁμοψήφους σεαυτῷ παρασκευάζων. Ἐγὼ δὲ, οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς μετὰ πάσης ἀπλότητος προσῆκον ἡμᾶς ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὸν τὴν διάνοιαν ἑμαυτοῦ ἐξέθηκα, ἣν ἐπικρίνας καὶ σὺ, συνετώτατέ μου υἱέ, ὅτι ἂν σοι φανῇ δίκαιον καὶ βέλτιον, εἰ καὶ οὕτως ἔχειν, δοκιμάσεις, περὶ αὐτῶν ἀντιγράψεις. Ἐρῶσθαί σε, ἀγαπητέ μου υἱέ, ἐν εἰρήνῃ λειτουργοῦντα τῷ Κυρίῳ εὐχομαι.

Ἑρμηνεία.

Εἰς τὸν παρόντα Κανὸνα ὁμιλεῖ ὁ ἅγιος διὰ τὴν ἀπροαίρετον ἔκρυσιν, εἴτε ἐνυπνιασμὸν κοινότερον λεγομένην, ἣτις γίνεται ἐν τοῖς ὕπνοις ἡμῶν, καὶ λέγει οὕτως, ὅτι ὅσοι πάθωσι τοῦτο, ἄς βάνουσι κριτὴν τὴν ἰδίαν των συνείδησιν· διότι, εἰ μὲν ἠκολούθησεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐνυπνιασμὸς χωρὶς τινος φαντασίαν αἰσχροῦ καὶ ἐμπαθῆ λογισμῶν, καὶ ἔτι χωρὶς πολυφασίαν καὶ πολυποσίαν, ἀμὴ ἡ φύσις μοναχῇ ἐποίησε τοῦτο ἀφ' ἑαυτῆς, ὡσάν ἕνα περίττωμα φυσικόν, δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴν θείαν Μετάληψιν. Εἰ δὲ ἠκολούθησεν ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω αἰ-

καὶ συμβῆ εἰς αὐτὴν τὰ συνήθη, πρέπει μῆτε νὰ εὐλογῆται, μῆτε νὰ μεταλαμβάνῃ, ἕως οὗ νὰ καθαρισθῇ (σελ. 1002. τοῦ Β'. τόμου τῶν Συνοδικῶν). Διὰ τοῦτο καὶ αἱ Διακόνισσαι ἔχασαν τὸν βαθμὸν τους, διὰ τὴν κάκωσιν τῶν καταμνηνίων, καὶ ὄρα εἰς τὴν ὑπόσημ. τοῦ ιδ'. τῆς α'.

(1) Ἦθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς οὕτως. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος λέγει, Ἀδιαλείπτως καὶ παντοτινὰ προσεύχεσθε, οἱ δὲ ὑπανδρευμένοι πρέπει νὰ ἀπέχωσι τῆς μίξεως ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, κατὰ τὸν ἴδιον Παῦλον καὶ τὸν παρόντα Κανὸνα, λοιπὸν παντοτινὰ πρέπει καὶ νὰ ἐγκρατεύωνται καὶ οὐδέποτε νὰ σμίγουν; Ἀλλὰ τὴν ἀπορίαν ταύτην λύουσιν αὐταρκίστερα οἱ δύο Κανόνες τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας ὁ ε'. καὶ ὁ ιγ'. λέγοντες, ὅτι καιρὸς προσευχῆς ἐννοεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅταν γίνεται σύναξις καὶ λειτουργία, ἣτις τότε ἐτελεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ, καθ' ἃς ἡμέρας ἀπαι-

τοῦντο νὰ ἐγκρατεύωνται οἱ ὁμόζυγοι, διὰ νὰ μεταλαμβάνουν τὰ θεία Μυστήρια. Ὅθεν καὶ ὁ Κανὼν οὗτος τοῦ Διονυσίου, εἰς κάθε συνετὸν ἀκροατὴν, δίδωσι νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐξ εὐθείας ἀποτείνεται πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα Βασιλεῖδην, ἂν πρέπει νὰ ἀπέχουν ἀλλήλων οἱ ὑπανδρευμένοι, ὅταν ἔχουν νὰ κοινωνήσουν. Ἀποκρίνεται γὰρ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀρκετοὶ κριταί εἶναι οἱ ἴδιοι ὑπανδρευμένοι, πᾶς δηλ. πρέπει νὰ ἐγκρατεύωνται ἐν τῷ καιρῷ τῆς Κοινωνίας. Κἂν οὕτω (δὲν ἤξεύρω πᾶς) δὲν ἠρμήνευσαν τὸν Κανὸνα ὁ Ζωναράς καὶ ὁ Βαλσαμῶν, προσευχὴν ἐννοήσαντες τὴν σκουδαιοτέραν, ἣτις πρέπει νὰ γίνεται με κακοπαθείας καὶ δάκρυα. Σημείωσαι δὲ, ὅτι κοντὰ εἰς τὴν προσευχὴν, ὁ Ἀπόστολος προσθέτει, ὅτι οἱ ὑπανδρῶν πρέπει νὰ ἐγκρατεύωνται καὶ εἰς καιρὸν νηστείας, τῆς διωρισμένης δηλ. ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, (καὶ ὄρα περὶ τούτου τὴν γ'. ὑποσημείωσιν τοῦ εθ'. Ἀποστολικοῦ).

τια, δηλ. ἀπὸ φαντασίαν καὶ ἐμπαθῆ λογισμὸν, ἢ πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν, πρέπει νὰ ἐμποδίζωνται, ὡς μὴ καθαρὸι ὄντες, οὐχὶ διὰ τὴν ῥύσιν καθ' αὐτὸ τοῦ σπέρματος (ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκάθαρτον, καθὸ φυσικόν, ὡσπερ οὐδὲ ἡ σὰρξ ἀκάθαρτός ἐστι καθ' αὐτήν, ἥς τὸ σπέρμα εἶναι περίττωμα), ἀλλὰ διὰ τὴν πονηρὰν ἐνθύμησιν καὶ φαντασίαν, ἧτις ἐμόλυνε τὴν διάνοιαν. Οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν δὲν εἶναι εὐσυνείδητοι, καὶ ἀκολούθως δὲν εἶναι εὐπαρρησίαστοι διὰ τὴν πονηρὰν ἐνθύμησιν καὶ φαντασίαν. Ὅθεν καὶ ὡς διακρινόμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι (1), πῶς δύνανται νὰ πλησιάσουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ Μυστήρια; ἔάν γὰρ οὕτω διακρινόμενοι πλησιάσωσι, κατακρίνονται μᾶλλον, καὶ ὄχι ἀγιάζονται, καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὅπου φάγει ἀπὸ τὰ παρὰ Ἰουδαίους κοινὰ καὶ ἄκαθάρτα ζῶα κατακρίνεται, ἔάν διακρίνεται καὶ διστάζῃ περὶ τούτων, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΙΑΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ Θεὸς οὗτος Γρηγόριος σύγχρονος ἦτο μὲ τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀλεξανδρείας, εἰ καὶ ὀλίγον ὕστερος ἐκείνου. Δι' ὃ καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς βασιλεῖς, τὸν Οὐαλεριανὸν καὶ Γάλιηνον, καὶ εἰς τοὺς παρ' ἐκείνων κινήσαντας κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμούς, καὶ οὗτος ὁμοῦ μὲ ἐκεῖνον ἐχρημάτισεν ὁ Μακάριος. Τὴν τῶν Ἑλλήνων δὲ ἄπασαν παιδείαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μαθὼν πρότερον, καὶ μαθητὴς ὕστερον τοῦ Ἀριγένους γενόμενος (2), οὕτω μετὰ ταῦτα ὑπὸ Φαιδίμου τοῦ τῆς Ἀμασειᾶς Ἐπισκόπου, μακρὰν μὲν ἀπέχοντος τῷ τόπῳ, πλησίον δὲ ὄντος τῷ ἀπεριγράπτῳ τῆς χάριτος, ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, χειροτονεῖται τῆς κατὰ Πόντον (ἦτοι τὴν Μαύρην θάλασσαν) Νεοκαισαρείας Ἐπίσκοπος. Ζητοῦντος δὲ νὰ μάθῃ ἀκριβῶς τὸ τῆς εὐσεβείας δόγμα, ἐφάνησαν εἰς αὐτῷ ἡ τε Κυρία Θεοτόκος, καὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, ὅστις διὰ κελεύσεως τῆς τοῦ Θεοῦ μητρὸς, ἀπεκάλυψεν αὐτῷ τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον, οὕτω πως ἔχον·

«Εἰς Θεὸς Πατὴρ Λόγου ζῶντος, Σοφίας ὑφεστῶσης καὶ δυνάμεως, καὶ χαρακτῆρος αἰδίου, τέλειος τελείου γεννήτωρ, Πατὴρ Υἱοῦ μονογενοῦς».

«Εἰς Κύριος μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, χαρακτῆρ καὶ εἰκὼν τῆς θεότητος. Λόγος ἐναργῆς, Σοφία τῆς

(1) Ὁ 16'. τοῦ Τιμοθέου Κανὼν, ὡσὲν ἐξηγήσεις πλατυτέρα εἶναι τοῦ παρόντος Κανόνος. Ἐρμηνεύει γὰρ τὸν ἐλεγμὸν τοῦτον τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐνυπνιασθέντος, καὶ εἰ μὲν ἐλέγχεται ὅτι τοῦτο ἔπαθεν ἀπὸ ἐπιθυμίαν γυναικός, ἦτοι ἐμπαθῆ λογισμὸν καὶ φαντασίαν, νὰ μὴ μεταλαμβάνῃ· εἰ δὲ ἐξ ἐπιτηρείας δαιμόνων τοῦτο τοῦ ἐσυνέθη, πρέπει νὰ κοινωνῇ. Ἐπειδὴ ἡμῶς δύσκολα ἡμπορεῖ τινὰς νὰ διακρίνῃ, πότε ἀκολουθεῖ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνυπνιασμὸς ἀπὸ μόνον τὸν φόβον καὶ τὴν ἐπιτήρειαν τῶν δαιμόνων, χωρὶς νὰ δώσῃ αὐτὸς κάμμιναν αἰτίαν ἐδικήν του, τὸ ἀσφαλέστερον εἶναι νὰ μὴ κοινωνῇ. Ὁ γὰρ ἐνυπνιασμὸς καὶ ἐκ πολυφαγίας καὶ πολυποσίας καὶ πολυϋπνίας γεννᾶται καὶ ἐξ ἀμελείας καὶ ἀναπαύσεως, καὶ χαυνώσεως σώματος, καὶ ἐξ ὑπερηφανίας, καὶ κατακρίσεως, καὶ καταλαλιάς, καὶ ἐξ ἀσθενείας σώματος, καὶ ἐκ πονηρᾶς συνηθείας εἰς τὴν πορνείαν, καὶ ἐκ κόπου καὶ ψυχροποσίας· πολλάκις δὲ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ νὰ μὴ πάθῃ τινὰς ἐνυπνιασμὸν, κατὰ τὸν Συμεὼν τὸν νέον Θεολόγον (καὶ ὄρα ἀποκρ. η'. Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, καὶ Φιλοκαλίας σελ. 906.). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Νηστευτὴς ἐν τῷ ς'. Κανόνι τὸν καθ' ὑπνοῦς μολυνθέντα μίαν ἡμέραν ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, καὶ ὁ Κίτρος Ἰωάννης καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῇ Α. ἀποκρ. τοὺς ἐνυπνιασθέντας Ἱερεῖς ἢ λαϊκοὺς παρομοίως μίαν ἡμέραν ἐμποδίζει, ἔξω μόνον ἂν ἦναι κίνδυνος νὰ μεταλάβῃ ὁ λαϊκός, ἢ νὰ λειτουργήσῃ ὁ Ἱερεὺς. Καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ἀποκρ. ιδ'. καὶ ιε. καὶ τὸ Λαυσαϊκὸν ἐν τῷ περὶ Διοσκόρου, καὶ ὁ μέγας ἐν Πατράσι Βαρσανούφιος. Πρὸ δὲ πάντων καὶ ἐπιπᾶσιν ὁ μέγας καὶ ἀκριβῆς νομογράφος τοῦ Πνεύματος Βασιλεῖος θέλει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κοινωνῇ τινὰς ἔχων τὰ συνήθη (ὄρω κατ' ἐπιτομ. τθ'), καὶ χωρὶς νὰ ἦναι καθαρὸς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος (Ἐρωτήσ. γ', περὶ βαπτί-

σματος). Ὁ δὲ ἐνυπνιασμὸς, ἐξ ἐπιθυμίας μὲν καὶ φαντασίας γινόμενος, μολυσμὸς ἐστὶ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ χωρὶς φαντασίας ἢ ἀναισθητίας γινόμενος, πάλιν μολυσμὸς ἐστὶ μόνου τοῦ σώματος, καὶ κἀνένας δὲν εὐρίσκεται σχεδόν, ὅπου νὰ ἐνυπνιασθῇ εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως, καὶ νὰ μὴ ἐλεγχθῇ ἀπὸ τὴν συνείδησίν του, ὅτι ἐμολύνθη, δι' ἣν ἔχουσι πρόληψιν περὶ τούτου ἐρριζωμένην καλὰ εἰς τὴν φαντασίαν τους. Τινὲς δὲ διακριτικοὶ, μολυσμὸν σαρκὸς ἐνόησαν ἀκόμη καὶ ἐκείνην τὴν ὀλίγην ἐνέδονον ὄγρασίαν τοῦ σπέρματος, τὴν ὅποιαν αἰσθάνεται τινὰς εἰς τὸ παιδογόνον μόριον, προξενουμένην ἢ ἀπὸ ἐνθύμησιν ἐμπαθῆ ἢ ἀπὸ ὄρασιν καὶ ἀκοὴν ἐμπαθῆ τινος ἐρωμένου προσώπου, ἀπὸ τὸν ὅποιον καὶ τοῦτον μολυσμὸν πρέπει νὰ ἦναι ἐλεύθεροι οἱ μεταλαμβάνοντες. Δὲν δύναμαι ἐδῶ νὰ κρύψω μὲ τὴν σιωπὴν τὴν μεγάλην πανουργίαν ὅπου μεταχειρίζεται ὁ διάβολος εἰς τὸ πάθος τοῦτο τοῦ ἐνυπνιασμοῦ, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει ὁ σοφὸς ἐκεῖνος Νεῖλος εἰς μίαν του ἐπιστολήν. Τοσαύτην γὰρ σπουδὴν, λέγει, ὁ μιὰρὸς ἔχει εἰς τὸ νὰ μολύνῃ τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον μὲ τὸν ἐμπαθῆ ἐνυπνιασμὸν, ὥστε ὅπου δὲν εὐχαριστεῖται νὰ παθαίνῃ ταύτην ὁ ἄνθρωπος κοιμώμενος, ἀλλὰ ἀφ' οὗ ὁ κατάρατος κινήσῃ τὸ πάθος εἰς τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν φαντασίαν τινῶν προσώπων, καὶ μάλιστα ἐκείνων ὅπου ἐφθάσαμεν νὰ λάβωμεν προσπάθειαν, καὶ ἀφ' οὗ ἤδη ἡ φύσις ἐτοιμασθῇ, τότε ἐξυπνίζει τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ αἰσθανθῇ ζωντανότερα, ἐξυπνος ὢν, τὴν ἀκάθαρτον ἐκείνην ἠδονὴν, καὶ νὰ τὴν ἐνθυμᾶται καλῆτερα. Ὅθεν ἐκ τούτου ἄς καταλάβῃ ὁ καθ' ἑνας πόσον πολύτιμος θησαυρὸς εἶναι ἡ παρθενία, καὶ πόσον ὁ διάβολος τὸν φθονεῖ καὶ ἐπιβουλεύεται νὰ τὸν κλέψῃ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἄς προσέχωμεν.

(2) Τοῦτο φησὶν ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ ρητορικωτάτῳ ἐγκωμίῳ, τὸ ὅποιον κάμνει εἰς τὸν βίον τούτου τοῦ ἁγίου.

τῶν ὄλων συστάσεως περιεκτικῆ, καὶ δύναμις τῆς ὄλης κτίσεως ποιητικῆ, Υἱὸς ἀληθινὸς ἀληθινοῦ Πατρὸς, ἀόρατος ἀοράτου, ἀφθαρτος ἀφθάρτου, ἀθάνατος ἀθανάτου, καὶ ἀίδιος αἰδίου. Ἐν Πνεύμα ἅγιον ἐκ Θεοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχον, καὶ δι' Υἱοῦ πεφηνός, δηλ. τοῖς ἀνθρώποις, Εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ τελείου τελεία, Ζωὴ ζώντων αἰτία, Πηγὴ ἀγία ἀγιότητος, ἀγιασμοῦ χορηγός, ἐν ᾧ φανεροῦται Θεὸς ὁ Πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ Θεὸς ὁ Υἱός, ὁ διὰ πάντων. Τριάς τελεία, δόξα αἰδιότητι καὶ βασιλείᾳ μὴ μεριζομένη μηδὲ ἀπαλλοτριωμένη. Οὔτε οὖν κτιστὸν τι ἢ δοῦλον ἐν τῇ Τριάδι, οὔτε ἐπίσακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐχ ὑπάρχον, ὕστερον δὲ ἐπεισελθόν, οὔτε οὖν ἐνέλιπέ ποτε Υἱὸς Πατρὶ, οὔτε Υἱὸς τὸ Πνεῦμα, οὔτε ἠϋζήθη μονὰς εἰς δυάδα, καὶ δυὰς εἰς τριάδα, ἀλλ' ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ αὐτὴ Τριάς αἰεὶ» (1).

Ἦν δὲ παρὼν εἰς τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον μετὰ Φιρμιλιανοῦ τοῦ Καισαρείας τῶν Καππαδοκῶν Ἐπισκόπου, καὶ ἄλλων πολλῶν (2). Διήρκεσε δὲ καὶ ἕως Λύρηλιανοῦ, ὅτε ἐν ἔτει 272 ἡ τελευταία κατὰ τοῦ Σαμοσατέως ἐγένετο Σύνοδος (3). Τοῦτον καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐορτάζει κατὰ τὴν 17. τοῦ Νοεμβρίου μηνός. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τοὺς κατὰ Νεοκαισαρείαν Κληρικούς ἐπιστολῇ λέγει, ὅτι ὁ Γρηγόριος οὗτος δὲν ἐσκέπαζε τὴν κεφαλὴν του, ὅταν ἐπροσηύχето, γνήσιος μαθητὴς ὑπάρχων Παύλου τοῦ Ἀποστόλου. Ὅτι ἔφευγε τοὺς ὄρκους, ἀρκούμενος εἰς τὸ ναὶ, καὶ τὸ οὐ. Ὅτι κἀνένα δὲν ὠνόμαζε μωρόν. Ὅτι λοιδορίαν ἐμίσει, καὶ ἄλλα πολλὰ λέγει περὶ αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ κθ'. κεφ. τῶν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, λέγει δι' αὐτόν: «Γρηγόριον δὲ καὶ τὰς ἐκείνου φωνὰς ποῦ θήσομεν; ἄρ' οὐχὶ μετὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ἀνδρὰ τῷ αὐτῷ Πνεύματι ἐκείνοις περιπατήσαντα; καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἔχνεσι διὰ παντὸς τοῦ βίου στοιχήσαντα; καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὸ ἀκριβὲς διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς ζωῆς κατορθώσαντα; δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἐν αὐτῷ χαρισμάτων τῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις καὶ τέρασι, δεύτερος Μωϋσῆς παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας προσηγόρευτο». Οὗτος λοιπὸν κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα του συγγράμματα (4), καὶ ταύτην ἔγραψε τὴν κανονικὴν ἐπιστολὴν ἐν ἔτει 262. κατὰ τὸν Μίλιαν ἐν τῷ β'. τόμ. τῶν Συνοδικῶν, διηρημένην εἰς Κανόνας δώδεκα ἢ ἕνδεκα, καὶ ἐπικυρουμένην, ἀορίστως μὲν ἀπὸ τὸν α'. τῆς δ'. ὠρισμένως δὲ καὶ ὀνομαστί ἀπὸ τὸν β'. τῆς Οἰκουμενικῆς ς'. καὶ διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης, Οἰκουμενικὴν τρόπον τινα ἀναλαμβάνουσαν δύναμιν, ἣτις περιέχεται ἐν τῷ β'. τόμῳ τῶν Πανδέκτων, καὶ ἐν τῷ α'. τόμῳ τῶν Συνοδικῶν, σελ. 107. Στέλλει δὲ ταύτην, ἢ πρὸς τὸν ἴδιον Διονύσιον τὸν Ἀλεξανδρείας, ἢ πρὸς τὸν Μάξιμον τὸν διάδοχον τοῦ Διονυσίου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (βιβλίῳ ζ'. κεφ. κη.) τοῦτον γὰρ ὀνομάζει Πάπαν, ἐρωτήσαντα, ὡς φαίνεται, τὸν θεῖον τοῦτον Γρηγόριον περὶ τῶν φαγόντων εἰδωλόθουτα, καὶ ἄλλα τινὰ ποιησάντων εἰς τὴν καταδρομὴν τῶν Βαρβάρων, ἣτις ἔγινε τόσον εἰς τὰ μέρη τοῦ Πόντου, ὅσον καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὅτι δὲ οἱ αὐτοὶ διωγμοὶ ἠκολούθησαν καὶ εἰς τὸν Πόντον, καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ τοῦ ἰδίου Βασιλεῖς, ὁ καθ' ἕνα δύναται νὰ τὸ μάθῃ τόσον ἀπὸ τὸν βίον τοῦ ἁγίου τούτου, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον (αὐτόθι κεφ. ιά.), τὰ κατ' Αἴγυπτον συμβάντα κακὰ ἐπὶ τοῦ Διονυσίου διηγούμενον.

Οἱ 16'. Κανόνες τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ ἐρμηνευόμενοι, εἰς οὓς διήρηται ἡ Κανονικὴ αὐτοῦ Ἐπιστολή.

ΚΑΝΩΝ Α'.

Οὐ τὰ βρώματα ἡμᾶς βαρεῖ, ιερῶτατε Πάπα, εἰ ἔφαγον οἱ αἰχμάλωτοι ταῦτα, ἅπερ παρετίθεσαν αὐτοῖς οἱ κρατοῦντες αὐτῶν, μάλιστα ἐπειδὴ εἰς λόγος παρ' αὐτῶν πάντων τοὺς καταδραμόντας εἰς τὰ ἡμέτερα μέρη Βαρβάρους εἰδῶλοις μὴ τεθυκέναι. Ὁ δὲ Ἀπόστολός φησι: «Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην, καὶ ταῦτα καταργήσει.» [ἀ. Κορινθ. θ'. β. 13]. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ ὁ πάντα καθαρίζων τὰ βρώματα, «οὐ τὸ εἰσπορευόμενον κινεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον» [Ματθ. ιε'. 11] λέγει.

Ἐρμηνεία.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἁγίου τούτου ἦλθον εἰς τὰς χώρας τῶν Ρωμαίων Βαρβάραι, οἵτινες ἐκαλοῦντο Βορᾶδοι καὶ Γότθοι, καὶ σκλαβώσαντες πολλοὺς χριστιανούς, ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς καὶ ἔφαγον βρώματα εἰδωλό-

(1) Οὕτω ταῦτα αὐτολεξεί περιέχει ὁ Νύσσης, αὐτόθι.

(2) Ὁ Εὐσέβιος Βιβλίῳ ζ'. κεφ. κη'. καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλαμῶν.

(3) Ὅρα ἐν τῷ Ὁρολογίῳ κατὰ τὴν 17. τοῦ Νοεμβρίου, καὶ εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Διονυσίου, καὶ εἰς τὴν ὑπόσημ. τοῦ 16'. τῆς α'.

(4) Τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου τούτου ἐξεδόθησαν εἰς τὸν ἴδιον ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1622. ἔτος, μὲ τὰ ὅποια συνεξεδόθη καὶ ἡ μετάφρασις εἰς τὸν Ἑκκλησιαστικόν, ἣτις νενοθευμένης ἐπιγράφεται ὅτι εἶναι κίνημα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τοῦτου γὰρ γνήσιος κόνος ἐστὶ, καὶ ὄρα εἰς τὴν 16'. σελ. τοῦ α'. τόμου τῆς σειρᾶς τῆς Ὀκτ. περὶ τῶν Ἰπομνηματιστῶν.